

TULKKAUSMENETELMÄN VALINTAAN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT ERI KOM-
MUNIKAATIOMENETELMISSÄ PUHEVAMMAISTEN TULKKAUKSESSA

Lampinen Inga-Katariina

Sallinen Suvi

Opinnäytetyö, kevät 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus

Tulkki (AMK)

TIIVISTELMÄ

Lampinen, Inga-Katariina & Sallinen, Suvi. Tulkkausmenetelmän valintaan vaikuttavat tekijät eri kommunikaatiomenetelmissä puhevammaisten tulkkaus-
sesssa. Kevät 2016, 89 s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus, tulkki
(AMK).

Opinnäytetyö käsittelee tulkkausmenetelmän valikoitumista puhevammaisten tulkkaus-
sesssa. Tulkkaus-
sesssa on olemassa kaksi erillistä tulkkausmenetelmää: simultaanitulkkaus ja konsekutiivitulkkaus. Tulkkausmenetelmän valintaan vaikuttavia tekijöitä on tutkittu kieltenvälisessä tulkkaus-
sesssa, mutta kielen-
sisäisestä tulkkaus-
sessasta tietoa ei ole saatavilla. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten tulkkausmenetelmä valikoituu eri kommunikaatiomenetelmiä tulkattaessa ja mitkä tekijät tulkkausmenetelmän valintaan vaikuttavat. Tavoitteena oli myös selvittää, valmistautuvatko tulkit tulevaan tulkkaustilanteeseen etukäteen tulkkaus-
menetelmää miettien ja onko tulkkausmenetelmän valinta tietoista toimintaa.

Aineisto opinnäytetyöhön kerättiin sähköisen Webropol-kyselyn avulla. Kysely lähetettiin ympäri Suomea työskenteleville puhevammaisten tulkeille. Tutkimus-
strategiana työssä oli survey-tutkimus, jossa tieto kerätään standardoidussa muodossa jokaiselta yksilöltä tietyssä tutkimusryhmässä, joka tässä työssä oli puhevammaisten tulkit.

Kyselyssä saatuja vastauksia vertailemalla pyrittiin löytämään yhteneväisyyksiä niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat tulkin tulkkausmenetelmän valintaan joko asiakasta tai keskustelun toista osapuolta tulkattaessa. Vastausten avulla haluttiin myös kartoittaa, kuinka tietoista tulkkausmenetelmän valinta on ja voivatko tulkit valmistautua tulevaan tulkkaus-
sesssa tulkkausmenetelmää miettien. Aineiston avulla pyrittiin kuvailemaan ja selittämään puhevammaisten tulkkaus-
sesssa tapahtuvia prosesseja eri kommunikaatiomenetelmien kautta.

Vastausten perusteella kävi ilmi, että puhevammaisten tulkin työ on hyvin asiakaslähtöistä toimintaa, mutta yhdistäviä tekijöitä tulkkausmenetelmän valinnassa oli mahdollista löytää. Eri kommunikaatiomenetelmiä tulkattaessa tulkkausmenetelmän valinnasta oli löydettävissä yhdenmukaisuutta. Kaikkia kommunikaatiomenetelmiä yhdistävä tekijä oli kuitenkin se, että vaikka puhevammaisten tulkkaus-
sesssa olisikin simultaania, se muuttuu lähes aina lopuksi konsekutiiviksi, kun asiakkaan viesti kootaan viestin muodostumisen jälkeen. Puhevammaisten tulkit käyttävät siis hyvin usein kahta tulkkausmenetelmää tulkattaessaan asiakasta. Tämän vuoksi tulkin täytyy käyttää useita eri prosesseja tulkkaustilanteessa. Viestin ymmärtämistä prosessoidaan samanaikaisesti asiakkaan muodostaessa viestiä esimerkiksi kuittaamalla sana ääneen asiakkaalle. Samalla viestin kokonaisuutta tallennetaan säilömuistiin. Puhevammaisten tulkin täytyy myös olla hyvin muuntautumiskykyinen tulkkaustilanteissa ja valmis muuttamaan tulkkausmenetelmää asiakkaan ja tilanteen mukaan.

Asiasanat: tulkkaus, simultaanitulkkaus, konsekutiivitulkkaus, puhevammaisten tulkit

ABSTRACT

Lampinen, Inga-Katariina and Sallinen, Suvi.

Selection of interpreting methods with clients using different kinds of communication methods. 89 p. 3 appendices. Language: Finnish. Turku, Spring 2016. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Sign Language and Interpreting. Degree: Bachelor of Humanities.

The aim of this thesis was to explore how interpreters for speech impaired people select interpreting methods with clients using different kinds of communication methods or equipment. In this thesis it was studied whether interpreters use simultaneous or consecutive methods and what are the factors determining the choice of the interpreting method. It was also investigated whether the selection between these two interpreting methods was conscious. In the field of interlingual interpreting, there has been previous research on how interpreters select their interpreting method, but in the realm of intra-lingual interpreting similar research has not been made before.

The data was collected through an electronic questionnaire using the Webropol software. The information was gathered in a standardized form and the questionnaire was sent to interpreters for speech impaired people throughout Finland.

The research data was analyzed by comparing the factors that affect to whether interpreting is either simultaneous or consecutive when interpreting the client or the other participant of the conversation. Based on the answers of the interpreters, it was possible to examine whether there were common factors to be found in the selection of interpreting methods. It was also evaluated whether the interpreters selected their interpreting methods consciously and whether they prepared for the interpreting situation in advance. By examining the collected data, it was possible to find out and explain the processes that interpreters go through when interpreting clients who use different kinds of communication methods.

Based on the answers, it can be concluded that interpreting people with speech impairments requires recognizing the individual needs of the clients, and the interpreting method may differ as well as clients differ. There were also some common factors to be found. It seems that people with speech impairments are in most cases interpreted simultaneously at first and then the whole message is gathered together and interpreted consecutively. It can be concluded that interpreters for speech impaired people use both methods. Therefore, interpreters have to use several processing techniques while interpreting. They have to understand the message the client is producing and confirm the message to a client. At the same time, all the received information has to be stored in the interpreter's long-term memory. Furthermore, an interpreter for speech impaired people has to be able to change the interpreting technique when needed.

Keywords: interpretation, simultaneous interpretation, consecutive interpretation, interpreter for speech impaired people

SELKOKIELINEN TIIVISTELMÄ

DIAKONIA-AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutus: Viittomakielen ja tulkkauksen koulutus, tulkki (AMK)

Tekijät: Lampinen, Inga-Katariina ja Sallinen, Suvi

Opinnäytetyön nimi: Tulkkausmenetelmän valintaan vaikuttavat tekijät eri kommunikaatiomenetelmissä puhevammaisten tulkkauksessa

Vuosi: 2016

Sivumäärä: 89

Liitteiden lukumäärä: 3

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää,

kuinka puhevammaisia ihmisiä tulkataan.

Puhevammaisella ihmisellä tarkoitetaan ihmistä,

jolle puhuminen on vaikeaa.

Puhevammainen ihminen

ei välttämättä pysty puhumaan ollenkaan.

Halusimme selvittää,

kuinka puhevammaisia ihmisiä tulkataan.

On olemassa kaksi erilaista tulkkausmenetelmää.

Tulkkausta voi tehdä samanaikaisesti

ihmisen muodostaessa viestiä.

Toinen menetelmä on tulkata viesti kokonaan sen jälkeen,

kun ihminen on muodostanut viestin.

Halusimme työssämme selvittää,

kumpaa menetelmää puhevammaisten tulkit käyttävät

ja miksi.

Eri kielten tulkkauksessa tätä asiaa
on tutkittu.

Puhevammaisten tulkkauksesta
samanlaista tutkimusta ei ole tehty Suomessa.

Teimme opinnäytetyötämme varten kyselyn.
Lähetimme kyselyn puhevammaisten tulkeille.
Vastausten perusteella selvitimme, että
myös puhevammaisten tulkkauksessa löytyy syitä siihen,
kumman tulkkausmenetelmän tulkki valitsee.

Tulkaustilanteet voivat olla hyvin erilaisia ja
tilanteet voivat myös yllättävästi muuttua.
Puhevammaisten tulkkien täytyy olla valmiita
muuttamaan tulkaustapaa,
jos tilanne niin vaatii.

Asiasanat: tulkkaus, simultaanitulkkaus, konsekutiivitulkkaus, puhevammaisten
tulkit

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	8
2 TUTKIMUKSEN TARVE JA TAVOITE	9
2.1 Aihe ja mitä siitä tiedetään.....	11
2.1.1 Tulkkauksessa tapahtuvat prosessit.....	11
2.1.2 Puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi	13
2.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite	14
2.3 Tutkimusote	15
3 TUTKIMUKSEN PERUSLÄHTÖKOHDAT	17
3.1 Palvelun käyttäjät ja tulkkaustarpeet	18
3.2 Puhevammaisten tulkkien koulutus ja työtehtävät	20
3.3 Puhevammaisten kommunikaatio ja -menetelmät	21
3.3.1 Epäselvä puhe.....	22
3.3.2 Kuvakommunikointi	23
3.3.3 Viitottu puhe	23
3.3.4 Tukiviittomat	24
3.3.5 Tekniset ohjelmistot.....	24
4 KYSELYN SUUNNITTELU	26
4.1 Kyselyn sisällön ja muodon pohdinta	26
4.2 Kyselykaavakkeen rakenne ja tutkimusprosessin aikataulu	30
4.3 Kohderyhmän valinta ja kyselyn suorittaminen.....	31
6 KYSELYN TULOKSET	33
6.1 Epäselvän puheen tulkkaus simultaanisti ja konsekutiivisti	34
6.2 Kuvakansioiden tulkkaus simultaanisti ja konsekutiivisti.....	39
6.3 Viitotun puheen tulkkaus simultaanisti ja konsekutiivisti	43
6.4 Tukiviittomien tulkkaus simultaanisti ja konsekutiivisti	47
6.5 Teknisen puheohjelman tulkkaus simultaanisti ja konsekutiivisti	51
6.6 Ennalta mietitty tulkkausmenetelmän valinta	55
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	58
8 POHDINTA	67
LÄHTEET	69
LIITTEET	73

LIITE 1: Kysely puhevammaisten tulkeille	73
LIITE 2: Puhevammaisten tulkin ammattisäännöstö.....	86
LIITE 3: Kyselyn saatekirje	88

1 JOHDANTO

Puhevammaisten tulkkauspalvelu kuuluu vammaispalvelulain piiriin, jonka tavoitteena on, että vammaisen henkilö voi toimia yhteiskunnassa tasavertaisena muiden kanssa. Puhevammaisten tulkkeja on valmistunut vuodesta 2001 lähtien erikoisammattitutkinnolla sekä vuodesta 2015 lähtien ammattikorkeakoulututkinnolla Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Tällä hetkellä puhevammaisten tulkkausalan tutkiminen on hyvin alkuvaiheessa ja puhevammaisten tulkkausalan tapahtuvista prosesseista ja tulkkausmenetelmän valikoitumiseen vaikuttavista tekijöistä emme ole löytäneet aiempaa tutkimustietoa.

Tulkkausalan on olemassa kaksi tulkkausmenetelmää: simultaanitulkkaus ja konsekutiivitulkkaus. Opinnäytetyömme käsittelee puhevammaisten tulkkausalan menetelmien valintaa erilaisissa tulkkausolosuhteissa. Selvitämme, millaisia tulkkausmenetelmiä puhevammaisten tulkit käyttävät ja sitä, milloin käytetään simultaanitulkkausta, milloin taas konsekutiivitulkkausta. Tulkkausalan menetelmien valintaa lähestymme työssämme erilaisten kommunikaatiomenetelmien kautta. Valitsimme työhömmme viisi kommunikaatiomenetelmää, joiden koimme olevan eniten käytettyjä puhevammaisten tulkkausalan asiakkailta. Selvitämme opinnäytetyössämme myös sitä, valmistautuvatko puhevammaisten tulkit tulevaan tulkkausalan miettien tulkkausalan menetelmien valintaa ja ovatko valinnat tietoisia ratkaisuja.

Olemme molemmat kielensisäisen tulkkausalan tulkkiopiskelijoita ja edustamme järjestyksessämme toista vuosikurssia, josta on valmistumassa ammattikorkeakoulututkinnolla puhevammaisten tulkkeja perinteisten viittomakielen tulkkausalan rinnalle. Puhevammaisten tulkkausalan kyseisestä aiheesta ei ole tehty aiempaa tutkimusta, ja koimme aiheen tarpeelliseksi ja mielenkiintoiseksi. Olemme koulutuksemme aikana keskustelleet siitä, kuinka tärkeää on saada tutkimusaineistoa myös puhevammaisten tulkkausalan, joten tarvetta on niin työelämän kuin koulutuksenkin näkökulmasta. Ammattikorkeakoulututkinnon myötä puhevammaisten tulkkausalan tulee tutkimuksia opinnäytetöiden muodossa, joten tällä hetkellä tutkimusten puuttuessa työmme ja aiheemme on todella ajankohtainen tällä ammattialalla.

2 TUTKIMUKSEN TARVE JA TAVOITE

Tutkimme, kuinka tulkkausmenetelmä valikoituu puhevammaisten tulkkauksessa eri kommunikaatiomenetelmissä. Aihetta ei ole tietääksemme tutkittu, emmekä ole löytäneet siitä kirjallisuutta. Työmme tuo uutta tutkittua tietoa tulkkien käytännön toiminnasta ja sen syistä. Tulkkausmenetelmän valikoitumisesta löysimme tietoa viittomakielen ja puhuttujen kielten kirjallisuudesta, jota olemme hyödyntäneet opinnäytetyössämme.

Kieltenvälinen tulkkaus, jollaista esimerkiksi suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen välinen tulkkaus on, tarkoittaa tulkkausta, jossa käytetty kieli vaihtuu viestin lähettäjän ja vastaanottajan välillä. Tulkki tulkaa viestin lähdekielestä kohdekielelle. Kieltenvälistä tulkkausta on viittomakielen tulkkauksen lisäksi puhuttujen kielten tulkkaus. (Tieteen termipankki 2015a; Diakonia-ammattikorkeakoulu 2011, 4.)

Kielensisäinen tulkkaus, jollaista tulkkaus puhevammaisille pääsääntöisesti on, tarkoittaa tulkkausta, jossa käytetty kieli ei vaihdu viestin lähettäjän ja vastaanottajan välillä, mutta viestintämuoto vaihtuu. Kielensisäisessä tulkkauksessa voidaan esimerkiksi kuvien avulla tuotettu visuaalinen viesti välittää auditiiviseen, eli kuulon kautta vastaanotettavaan, puhuttuun muotoon tai auditiivinen, puhuttu viesti visuaaliseksi, kirjoitetuksi tekstiksi. Kielensisäistä tulkkausta tarvitsevat kuulo- tai puhevammaiset henkilöt. Kielensisäistä tulkkausta ovat esimerkiksi kirjoitustulkkaus ja puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmien tulkkaus. (Tieteen termipankki 2015b; Diakonia-ammattikorkeakoulu 2011, 4; Rautakoski & Huuhtanen 2011, 94.)

Tietoa tulkkausmenetelmän valikoitumisesta sekä tulkkauksen aikana tapahtuvista prosesseista ja niiden kuormittavuudesta on saatavilla kieltenvälisestä tulkkauksesta. Näitä aiheita ovat käsitelleet esimerkiksi Daniel Gile teoksessa *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training* sekä Jorma Tomola artikkelissa *Tulkkaus kognitiivisesta näkökulmasta*. Kieltenvälisen tulkkauksen yhteydessä on käsitelty kahta tulkkausmenetelmää, simultaanitulkkausta ja

konsekutiivitulkkausta. Tulkkausmenetelmän valikoituminen on tilannesidonnaista.

Simultaanitulkkaus tapahtuu tilanteessa, jossa tulkki välittää viestin toisella kielellä tai puhetta tukevalla tai korvaavalla kommunikaatiomenetelmällä samanaikaisesti puhujan puhuessa. Simultaanitulkkauksessa tulkki samanaikaisesti ottaa vastaan lähdekielistä viestiä ja prosessoi sen ymmärtämistä ja tuottaa kohdekielisen viestin. Esimerkiksi viittomakielen tulkkaus on usein simultaanista. Tulkki voi vastaanottaa viitottua viestiä ja samanaikaisesti muuttaa sen puhuttuun muotoon ja päinvastoin. (Tommola 2006, 128–134.)

Konsekutiivitulkkaus tapahtuu tilanteessa, jossa tulkki välittää lähdeviestin sisällön puhujan puhejakson jälkeen joko toisella kielellä tai puhetta tukevalla tai korvaavalla kommunikaatiomenetelmällä. Konsekutiivitulkkauksessa tulkki käsittelee työmuistissaan lähdekielistä viestiä ja siirtää asiakokonaisuuksia säilömuistiin. Tulkkaustilanteessa tulkki palauttaa asiakokonaisuudet säilömuististaan ja tuottaa ne kohdekielisenä. Konsekutiivitulkkausta käytetään esimerkiksi sellaisissa asioimistilanteissa, jossa mukana olevat henkilöt käyttävät puhuttua kieltä. Tulkki vastaanottaa puhutun viestin ja tuottaa sen kohdekielisenä puhujan puhejakson jälkeen ja päinvastoin. (Tommola 2006, 128–134.)

Kielensisäisessä tulkkauksessa tapahtuvasta tulkkausmenetelmän valikoitumisesta emme ole löytäneet muuta tietoa kuin kirjoitustulkkauksessa tapahtuvasta viestin tiivistämisestä kirjoitustulkkausta käyttäville asiakasryhmille, kuten kuurosokeille. Kielensisäisestä tulkkauksesta kuitenkin tiedetään eri kommunikaatiomenetelmistä ja niiden käytöstä tulkkauksessa.

Kommunikaatiomenetelmien yhteydessä tulee usein vastaan termi Augmentative and Alternative Communication, jonka lyhenne AAC on vakiintuneessa käytössä myös suomenkielisessä aihetta koskevassa kirjallisuudessa. Lyhenteellä AAC tarkoitetaan puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikointia. Jos henkilöllä on vaikeuksia puheen tuottamisessa tai puhe puuttuu kokonaan, puhetta tukevilla ja korvaavilla kommunikointikeinoilla hän saa viestin välitettyä. (Huuhtanen 2011a,

15.) Käytämme työssämme termiä puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi, jonka avaamme tarkemmin myöhemmin työssämme.

2.1 Aihe ja mitä siitä tiedetään

Tulkkauksesta tiedetään yleisesti mitä prosesseja tulkki käy läpi tulkkauksen aikana ja miten tulke etenee tiettyjen prosessien kautta. Näistä prosesseista tiedetään miten vaiheet näyttäytyvät simultaani- ja konsekutiivitulkkauksessa sekä mitä haasteita eri prosessien kuormittavuus aiheuttaa. Lähinnä tiedetään siitä, miten aivot kuormittuvat, kun viestiä tulkataan joko simultaanisti tai konsekutiivisti. Esittelemme alla näitä tunnettuja tekijöitä.

2.1.1 Tulkkauksessa tapahtuvat prosessit

Tulkkausprosessiin kuuluvat vaiheet ovat viestin kuuntelu- ja analysointiprosessi, tuotonmuodostusprosessi ja muistiin liittyvä prosessi. Tulkkauksessa aivojen prosessointikapasiteetti kuormittuu. Prosessointikapasiteetti saattaa joskus ylittyä, jolloin tulkin suorituskyky laskee. (Gile 2009, 159–160.)

Kuuntelu- ja analysointiprosessi sisältää kaikki viestin ymmärtämiseen liittyvät vaiheet. Ensin tulkki analysoi lähdekielellä kuulemiaan ääniaaltoja tiedostamattomasti, minkä jälkeen seuraa sanojen tunnistaminen. Lopuksi tapahtuu viestin merkityksen ymmärtäminen. Vastaavatyypinen prosessi on kyseessä silloin kun tulkki tulkkaa viittomakieleltä puhutulle kielelle. (Gile 2009, 160.)

Kuuntelu- ja analysointiprosessissa on olennaista, että tulkki tunnistaa lähdekielelän sanat, jotta voi ymmärtää viestin merkityksen. Tunnistaminen tapahtuu niin, että tulkki vertaa lähdekielellä kuulemiaan sanoja aikaisemmin kuulemiinsa pitkäkestoiseen säilömuistiin tallentuneisiin sanoihin. Sama prosessi tapahtuu viittomakieleltä puhuttuun kieleen tulkatessa, jolloin viesti havainnoidaan visuaali-

sessä muodossa. Jos tulkilla ei ole sanoille vertailukohtaa, viestin merkitys ei aukene eikä tulkki voi tulkata. Tällöin tulkkauksessa pelkkä sanojen kuuleminen ei riitä, vaan tulkin on myös ymmärrettävä viestin merkitys. (Gile 2009, 160–161.)

Tuotonmuodostusprosessissa tulkki valmistautuu tuottamaan tulkkeen. Simultaanitulkkauksessa tulkki muodostaa ensin itselleen käsityksen viestin sanoman merkityksestä, jota hän muokkaa tuotettavaan muotoon. Muokausvaiheen aikana tulkki prosessoi, missä muodossa ja millä tavalla tulke tuotetaan. Vaiheen aikana tulkki arvioi ja korjaa tuottamaansa tulketta. (Gile 2009, 163.)

Konsekutiivitulkkauksen kohdalla tämä tapahtuu kahdessa vaiheessa. Ensin tulkki prosessoi kuulemaansa niin, että voi ensin tallentaa ja kirjata muistiin kuulemansa asiat sopivassa muodossa, minkä jälkeen hän valmistautuu tuottamaan tulkkeen ymmärrettävään muotoon puhekielellä. (Gile 2009, 176.)

Muistiin liittyvä prosessi sisältää lyhytkestoiset muistitoiminnot, joissa informaatio säilyy muistissa muutaman minuutin ajan. Esimerkiksi osa äänneistä unohtuu heti, kun ne on kuultu ja osa heti tulkkauksen jälkeen. Toisiin lyhytkestoisiin muistitoimintoihin liittyy se, kuinka kauan aikaa menee viestin tuottamiseen. Tämä sisältää esimerkiksi sopivien sanojen valinnan ja tulkkeen rakenteen ja ilmaisutavan prosessoinnin. Tällöin tulkkeen idean on pysyttävä muistissa sanojen ja muodon muokkauksen ajan. (Gile 2009, 165–166.)

Tulkkauksen ongelmat ja siinä ajoittain tapahtuvat virheet liittyvät usein lisääntyneeseen prosessointikyvyn kuormitukseen. Vaatimukset saattavat ylittää käytettävissä olevan prosessointikyvyn tai aiheuttaa hetkellisiä havainnointikyvyn puutteita, jolloin tulkki ei kykene erottamaan puheesta joitain osia tai kokonaisuuksia. (Gile 2009, 171.)

Muistiin liittyvät prosessit eroavat simultaanitulkkauksessa ja konsekutiivitulkkauksessa. Konsekutiivitulkkauksessa tulkin tulee muistaa laajoja kokonaisuuksia ja kyetä jäsentämään analysoitavaa ja hahmoteltavaa sisältöä suurina kokonaisuuksina sekä muistaa viestin merkityksen kannalta oleelliset ydinasiat tarkasti. Prosessissa tulkki siirtää kuulemansa laajat kokonaisuudet säilömuistiin,

jossa viesti työstetään rakenteellisesti sopivaksi kokonaisuudeksi, joka palauteaan työmuistiin ja tulkitaan kohdekielelle. Konsekutiivitulkkauksessa muistia kuormittavat viestin tallentaminen säilömuistiin ja sen palauttaminen. (Tommola 2006, 134.)

Simultaanitulkkauksessa tapahtuva prosessi eroaa konsekutiivitulkkauksesta siten, että tulkin työmuistia kuormittaa kahden asian samanaikainen havainnointi. Tulkin tulee sekä ymmärtää että tuottaa viestin merkitys kohdekielelle tietyssä ajassa ja löytää kohdekieliset sanat nopeasti ja muokata ne rakenteellisesti hyväksi kokonaisuudeksi. Prosessin samanaikaisuus, jossa viesti havainnoidaan ja tuotetaan samassa viestintäkanavassa, kuormittaa työmuistia. Viittomakielen tulkkaus on puolestaan kaksikanavaista, minkä ei uskota kuormittavan työmuistia yhtä paljon. (Tommola 2006, 134.)

2.1.2 Puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi

Puhevammaisen henkilön puheilmaisu on joko väliaikaisesti tai pysyvästi puutteellista tai se voi puuttua kokonaan. Näissä tapauksissa puhetta tukevasta tai korvaavasta kommunikointikeinosta muodostetaan henkilölle keino viestien välittämiseen eli kommunikointiin. Puhetta tukevaa kommunikointimenetelmää käytetään silloin, kun henkilön puheilmaisu on niin epäselvää tai puutteellista, etteivät viestit tule ymmärretyksi. Viestin merkityksen välittymistä voidaan tukea esimerkiksi kuvan tai viittoman avulla. Puhetta korvaavaa kommunikointimenetelmää puolestaan käytetään silloin, kun henkilön puhe puuttuu kokonaan. Korvaavasta kommunikointikeinosta tulee henkilölle usein pysyvä kommunikointikeino, joka on hänen ensikielensä. Puhetta korvaava kommunikointikeino voi olla esimerkiksi bliss-kieli. (Huuhtanen 2011a, 15.)

Kommunikointikeinot voidaan jaotella avusteisiin ja ei-avusteisiin kommunikointikeinoihin. Jaottelu tehdään sen mukaan, kuinka henkilö tuottaa ja muodostaa ilmaisunsa sisällön. Avusteisessa kommunikoinnissa henkilö tuottaa kielellisen il-

maisun jonkin konkreettisen välineen, kuten esineen tai kuvan avulla. Ei-avusteisessa kommunikoinnissa puolestaan kielelliset ilmaisut tuotetaan itse, esimerkiksi tukiviittomin. (Huuhtanen 2011a, 15–16.)

Puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja on nykyään valtava määrä. Teknologian kehityksen myötä uudet apuvälineet ja keinot kommunikoinnin tukemiseen kehittyvät jatkuvasti. Puhetta tukevan tai korvaavaan kommunikointimenetelmän valinnassa ovat mukana käyttäjä, hänen lähiympäristönsä ja asiantuntijat, kuten puheterapeutti. Kommunikointikeinon valinta vaatii huolellista pohjatyötä, arviointia ja tarkkailua. Ennen valintaa selvitetään perusasioita, kuten mikä kommunikaatio-ongelman taustalla on eli mikä sen aiheuttaa ja millä tavalla henkilö ilmaisee itseään tällä hetkellä. Lisäksi selvitetään mitä tarpeita henkilöllä on kommunikoinnissa sekä millainen on hänen kielen ymmärtämisensä ja tuottamisensa. On myös selvitettävä, onko jokin olemassa olevista kommunikointikeinoista henkilölle mahdollisesti sopiva ja mikä olisi paras vaihtoehto vastaamaan hänen itseilmaisun tarpeitaan. Pelkästään puhevammaisen henkilön tilanteen kartoittaminen ei kuitenkaan riitä, vaan myös henkilön toimintaympäristön arvioiminen kommunikoinnin osapuolena on todella tärkeää. Näiden asioiden selvittäminen muodostaa pohjan puhetta tukevan tai korvaavan kommunikointimenetelmän rakentamiselle. Tärkeää on, että menetelmästä rakennetaan yksilöllinen, juuri käyttäjän tarpeita vastaava kokonaisuus. (Huuhtanen 2011a, 20–21.)

2.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Tutkimuksemme tarkoitusta voi luonnehtia kuvailevaksi. Kuvailevan tutkimuksen tarkoituksena on pystyä muodostamaan kuvauksia tapahtumista, tilanteista tai henkilöistä ja dokumentoida niiden keskeiset ja kiinnostavat piirteet. Tarkoituksena on tuoda esiin ilmiössä esiintyviä käyttäytymismalleja, uskomuksia, tapahtumia ja ilmiössä tapahtuvia prosesseja. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 135.)

Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää, millä tavalla puhevammaisten tulkit valitsevat tulkkausmenetelmän ja onko sen valinta tietoista ja etukäteen suunniteltua toimintaa. Tavoitteena on saada puhevammaisten tulkkausalalle konkreettista kirjallista tietoa siitä, kuinka tulkkausmenetelmä valikoituu eli mitkä tekijät vaikuttavat valintaan. Tällä hetkellä kirjallista tietoa tulkkausmenetelmän käytöstä ja valikoitumisesta on koottu vain viittomakielen ja muiden kielten tulkkauksesta. Puhevammaisten tulkkauksessa tietoa tulkkausmenetelmän valinnasta ei löytenyt kirjallisista lähteistä, mutta koulutuksessa tuntiopettajien johdolla käydyissä opetuskeskusteluissa tulkkausmenetelmiä on tuotu esille suullisessa muodossa ja tapauskohtaisiin esimerkkeihin viitaten. Myös tulkkausmenetelmää koskeva käsitteistö on erilaista kuin kieltenvälisessä tulkkauksessa. Tarkoituksena on saada koottua olemassa oleva informaatio aiheesta kirjalliseen muotoon.

Vaikka tulkkausmenetelmät valikoituvat monesti yksilöllisten tarpeiden ja tilanteiden mukaan, on kuitenkin olemassa yleispäteviä suuntaa antavia tilanteita ja tiettytyyppisiä henkilöitä, joiden mukaan tulkkausmenetelmän valinta eri tilanteissa ja eri asiakkaiden kanssa voidaan kategorisoida (Terhi Rissanen, henkilökohtainen tiedonanto 12.11.2015). Opinnäytetyössämme keräämäämme informaatiota voi edelleen käyttää hyödyksi puhevammaisten tulkkipöytätyössä.

2.3 Tutkimusote

Meillä oli kaksi tutkimuskysymystä. Tutkimuskysymyksemme opinnäytetyössämme ovat ensinnäkin, millaisia tulkkausmenetelmiä puhevammaisten tulkit käyttävät eri kommunikaatiomenetelmissä, eli milloin käytetään simultaanitulkkausta ja milloin taas konsekutiivitulkkausta ja toisaalta ovatko tulkkausmenetelmän valinnat tietoisia.

Tutkimuksessamme on piirteitä sekä kvantitatiivisesta että kvalitatiivisesta tutkimuksesta. Kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillistä on kohderyhmän tarkoituksenmukainen valinta ja sellaisten metodien suosiminen, joissa kohderyhmän mielipiteet ja näkökulmat nousevat esille. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena ei

ole teorioiden testaaminen, vaan aineiston monipuolinen tarkastelu. Kvantitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä puolestaan ovat tiedon saattaminen taulukko- ja tilastollisesti käsiteltävään muotoon. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 136–160.)

Tutkimusstrategiamme on survey-tutkimus, jossa tieto kerätään standardoidussa muodossa tietyn ihmisryhmän jokaiselta yksilöltä. Tutkimuksessa kerätyn aineiston päämääränä on kuvailla ja selittää ilmiöitä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 130.)

Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi kyselyn, koska sillä on mahdollista tavoittaa useampi tulkki kuin esimerkiksi haastattelun avulla. Haastattelu vaatii enemmän järjestelyä ja henkilökohtaisen kontaktin, ja koimme kyselyn avulla tavoittavamme suuremman joukon tulkkeja kuin haastattelun puitteissa olisi mahdollista tavoittaa. Keräsimme aineiston tutkimukseemme sähköisen kyselyn muodossa (Liite 1: Kysely puhevammaisten tulkeille). Kyselyn toteutimme Webropol-ohjelman avulla. Halusimme lähettää kyselyn mahdollisimman monille, eri alueilla työskenteleville puhevammaisten tulkeille ja saada näin kattavasti materiaalia analysointia ja johtopäätöksiä varten.

Kyselytutkimuksen etuna on mahdollisuus laajan tutkimusaineiston keräämiseen ja suuren joukon tavoittamiseen. Menetelmänä se on tehokas tapa aineiston keräämiseen, koska se säästää tutkijan resursseja. Kyselyn laatiminen täytyy kuitenkin tehdä huolellisesti ja kysymykset on mietittävä tarkkaan, jotta tutkimuksesta saadaan onnistunut. Riskeinä kyselyn onnistumiselle ovat muun muassa väärinymmärrykset, eli annettujen vastausvaihtoehtojen epäonnistuminen, vastaajien tietämättömyys aiheesta ja kato, eli vastaamattomuus, joka voi muodostua suureksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 188–193.)

3 TUTKIMUKSEN PERUSLÄHTÖKOHDAT

Puhevammaisten tulkkauspalvelu kuuluu vammaispalvelulain piiriin. Vammais- palvelulain tarkoituksena on edesauttaa vammaisen henkilön yhteiskunnallista osallistumista ja poistaa osallistumista haittaavia tekijöitä. Tavoitteena on, että vammaisen henkilö kykenee toimimaan yhteiskunnassa tasavertaisena muiden kanssa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015a; Finlex 1987.)

Kela on järjestänyt vammaisten tulkkauspalveluja 1.9.2010 alkaen. Hakemukset tulkkauspalvelujen saamiseksi käsitellään Vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelukeskuksessa Turussa. (Kansaneläkelaitos 2010.)

Vammaisten tulkkauspalvelukeskuksessa eli Vatussa on lista niistä vaaditun koulutuksen suorittaneista tulkeista, jotka ovat oikeutettuja tekemään puhevammaisten tulkin työtä. Esimerkiksi Diakonia-ammattikorkeakoulu on toimittanut Kelalle tiedoksi Diakonia-ammattikorkeakoulun todistus pohjan sekä opintorekisteriotteen, jotta siellä tiedetään, mitkä ovat ne kohdat, jotka uuden tulkin pätevydestä täytyy tarkistaa. Kun uusi tulkki menee tulkkauspalvelua tuottavaan yritykseen töihin tai perustaa oman toiminimen, hän täyttää Kelan tulkkiprofiilin ja palveluntuottaja ilmoittaa sen Kelaan tarvittavien todistusten kanssa. (Raija Roslöf, henkilökohtainen tiedonanto 1.4.2016; Heidi Boman, henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2016)

Suomessa vammaisten tulkkauspalvelujen piiriin kuuluvat henkilöt, joilla on puhevamma, kuulovamma tai kuulonäkövamma. Heillä on oikeus tulkkauspalvelun käyttöön, mikäli heidän vammansa vaikeuttaa työssä käyntiä, opinnoista suoriutumista, asiointia, sosiaalista kanssakäymistä tai harrastuksiin osallistumista ja he hyötyvät tulkkauspalveluiden käytöstä. Lisäksi asiakkaalla tulee olla käytössään jokin kommunikointimenetelmä. Puhevammaisille ja kuulovammaisille henkilöille tulkkausta myönnetään 180 tuntia vuodessa tai tarvittaessa enemmän ja kuulonäkövammaisille 360 tuntia vuodessa, tai enemmän. (Kansaneläkelaitos 2015.)

3.1 Palvelun käyttäjät ja tulkkaustarpeet

Puhevammaisten tulkin asiakkaita ovat kuulevat henkilöt, jotka ovat kykenemättömiä ilmaisemaan itseään puheella tai joilla on vaikeuksia vastaanottaa tietoa kirjoitetun tai puhutun kielen kautta. Suomessa on tällä hetkellä noin 65 000 eriaikaisesti puhevammaista henkilöä, joista noin puolet käyttää jotain puhetta korvaavaa kommunikointivälinettä. (Papunet 2015a; Rautakoski & Huuhtanen 2011, 93–94.)

Puhevammaisuus on usein kytköksissä johonkin muuhun sairauteen tai vammaan. Vamma voi olla synnynnäinen tai myöhemmällä iällä saatu. Puhevammaisten tulkkien asiakasryhmän muodostavat henkilöt, joilla on CP-vamma, puhe- ja ääntöelimestön vaurioita tai toimimattomuutta, kehitysvamma, kielenkehityksen erityisvaikeus, sekä autismin kirjon kuuluvat henkilöt. Myöhemmällä iällä puhevamman saaneet tulkin käyttäjät ovat henkilöitä, joilla on esimerkiksi aivohalvauksen aiheuttama afasia, dysartria tai jokin neurologinen sairaus kuten ALS. (Papunet 2015a; Rautakoski & Huuhtanen 2011, 93–94.)

Osalla puhevammaisten tulkin asiakkaista on myös vaikeuksia kirjoitetun ja puhutun kielen vastaanottamisessa. Esimerkiksi erilaiset kielelliset vaikeudet voivat vaikuttaa myös henkilön luku- ja kirjoitustaitoon. Myös aivojen kehityshäiriöt voivat haitata vuorovaikutusta ja vaikuttaa henkilön havainnointi- ja reagoitokykyyn. (Papunet 2015a.)

Henkilöt, jotka käyttävät kommunikoinnissaan puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä, voidaan jakaa kolmeen toiminnalliseen pääryhmään. Näitä ovat ilmaisukieliryhmä, tukikieliryhmä ja korvaavan kielen ryhmä. Ryhmien jaottelu tapahtuu kommunikoinnin pääasiallisen tehtävän perusteella. Pääasiallinen tehtävä valikoituu sen mukaan, kuinka paljon henkilöt käyttävät kommunikoinnissaan puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä. Kussakin ryhmässä henkilöiden puhe on joko kehittynyt oman ikäryhmän puheenkehitystä myöhemmin tai henkilöillä on taustallaan jokin vaurio tai sairaus, jonka johdosta he eivät kykene tuottamaan puhetta. Jaottelu perustuu myös siihen, kuinka hyvin ryhmien henkilöt ymmärtävät puhetta tai kuinka hyvät mahdollisuudet heillä on

oppia ymmärtämään tai tuottamaan puhetta. (Von Tetzner & Martinsen 2000, 80–82.)

Ilmaisukieliryhmän muodostavat aikuiset ja lapset, joiden on hyvin vaikea ymmärtää tai tuottaa puhetta. Ryhmään kuuluvista henkilöistä suurin osa on lapsia, joilla on CP-vamma. He voivat ymmärtää hyvin puhetta, mutta CP-vamman johdosta heidän puheensa saattaa olla epäselvää, sillä heillä on vaikeuksia puhe-elinten toiminnan hallinnassa. Yleensä myös motoriset ongelmat vaikuttavat heidän liikuntakykyynsä. Ryhmässä käytetyt kommunikaatiomenetelmät ovat yleisimmin graafisia merkkejä (esimerkiksi bliss-symbolit). Tähän ryhmään kuuluvien henkilöiden kommunikaatiomenetelmän on tarkoitus olla pysyvä, puhetta korvaava kommunikaatiomuoto. Ryhmään kuuluvat henkilöt käyttävät menetelmää omassa kommunikoinnissaan, eikä menetelmän tarkoituksena ole puheen ymmärtämisen tukeminen. (Von Tetzner & Martinsen 2000, 80.)

Tukikieliryhmä jaotellaan kehitykselliseen ryhmään ja tilanteiseen ryhmään. Kehityksellisessä ryhmässä tarkoituksena on puheen kehittymisen edistäminen. Puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmien käytön on tarkoitus toimia tukena puheen ymmärtämisessä ja tuottamisessa sekä edesauttaa niiden kehittämisessä. Ryhmään kuuluvista henkilöistä suurin osa on lapsia, joilla on kielenkehityksen viivästymä. Kielenkehityksen viivästymän taustalla voi olla esimerkiksi kielellinen erityisvaikeus tai Downin syndrooma. Ryhmään kuuluu henkilöitä, joista osa voi ymmärtää puhetta hyvin ja osa tarvitsee paljon tukea puheen ymmärtämiseksi. (Von Tetzner & Martinsen 2000, 81.)

Tilanteisessa ryhmässä valtaosa henkilöistä on lapsia, nuoria ja aikuisia, jotka ovat oppineet kielen, mutta heillä on ongelmia itsensä ilmaisemisessa puheella. Tässä ryhmässä puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmien on tarkoitus tukea kommunikaatiota silloin, kun keskustelukumppani ei ymmärrä, mitä henkilö tarkoittaa. Tilanteisen ryhmän henkilöille on tyypillistä, että he tulevat paremmin ymmärretyiksi keskustellessaan tutun henkilön kanssa, jolle keskusteltava aihe on entuudestaan tuttu, ja joka osaa liittää kerrotut asiat tuttuun kontekstiin. Vieraiden henkilöiden kanssa tilanteiseen ryhmään kuuluva henkilö voi tuoda itseään ymmärretyksi tukemalla puhettaan esimerkiksi viittomia, kirjaimia

tai graafisia merkkejä osoittamalla silloin, kun keskustelukumppanin on vaikea saada selvää henkilön puheesta. (Von Tetzner & Martinsen 2000, 81–82.)

Korvaavan kielen ryhmän muodostavat henkilöt, joilla on esimerkiksi autismi tai syvä kehitysvamma. Ryhmään kuuluvat henkilöt, jotka käyttävät kommunikoinnissaan pysyvää, puhetta korvaavaa kommunikaatiomenetelmää. Ryhmälle on tyypillistä se, että myös heidän keskustelukumppaninsa tulee kommunikoida heidän kanssaan kommunikaatiomenetelmää käyttäen, jolloin puhekieltä ei välttämättä käytetä. Puhetta tukevien ja korvaavien kommunikaatiomenetelmien käytön tarkoituksena on tukea ymmärrystä ja rohkaista henkilöä ilmaisemaan itseään korvaavan kommunikaatiomenetelmän avulla. (Von Tetzner & Martinsen 2000, 82–83.)

3.2 Puhevammaisten tulkkien koulutus ja työtehtävät

Suomessa ensimmäisiä erityisammattitutkintoon valmistuneita puhevammaisten tulkkeja on alettu kouluttaa vuonna 2001 sosiaali- ja terveystieteiden oppilaitoksissa (Räisänen 2007). Nykyään puhevammaisten tulkkeja koulutetaan myös Diakoniamammattikorkeakoulussa Turussa, josta ensimmäiset ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet puhevammaisten tulkit valmistuivat vuonna 2015. (Suomen puhevammaisten tulkit ry 2016a.)

Puhevammaisten tulkin tehtävänä on mahdollistaa asiakkaan osallistuminen yhteiskuntaan ja tukea ja kannustaa häntä vuorovaikutustilanteissa. Tulkin tehtäviin kuuluvat muun muassa epäselvän puheen tulkkaukset, viittomia, kuvakansiota, aakkostaulua tai erilaisia laitteita ja ohjelmistoja käyttävän asiakkaan tulkkaukset sekä kirjoitetun ja puhutun kielen selventäminen asiakkaalle, kaavakkeiden sisällön selventäminen ja kirjoittaminen asiakkaan kanssa. Puhevammaisten tulkit tekevät myös kommunikaatio-ohjausta, eli puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointimenetelmien käytön ohjausta. Tulkkauksessa olennaista on asiakkaan omien ilmaisumuotojen, kuten esimerkiksi ilmeiden, eleiden ja äänneiden tulkkinta. Asiakas voi kommunikoida myös kuvia tai kohteita osoittamalla. (Papunet 2015b; Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos 2015b.)

Puhevammaisten henkilöiden kommunikointitavat ovat yksilöllisiä ja vaativat tulkilta perehtymistä yksittäisten asiakkaiden kommunikointitapoihin. Tämän vuoksi puhevammaisilla henkilöillä on käytössään tulkkirinki, johon kuuluu muutama asiakkaan kommunikointiin perehtynyt tulkki. (Kehitysvammaliitto ry 2015, 7.) Tulkin ammattitaitoon kuuluu eri asiakasryhmien perusteellinen tunteminen sekä tietämys siitä, mikä on puhevamman tausta. Tulkki tuntee asiakkaan käyttämät kommunikaatiomenetelmät. Työskentelyyn kuuluvat tulkkaus erilaisia kommunikaatiomenetelmiä käyttäen sekä vuorovaikutuksen tukeminen. Tulkin tehtäviin kuuluu ensisijaisesti viestin välittäminen asiakkaiden välillä, eikä hänen tule toimia asiakkaan avustajana. (Suomen puhevammaisten tulkit ry 2016a; Suomen puhevammaisten tulkit ry 2016b.)

Puhevammaisten tulkin tehtävänä on siis edesauttaa sujuvan kommunikoinnin toteutumista puhevammaisen henkilön ja ympäristön välillä eri tilanteissa. Kuten kaikkien tulkkien, myös puhevammaisten tulkin työtä ohjaa lainsäädäntö sekä ammattieettinen säännöstö (Liite 2: Puhevammaisten tulkin ammattisäännöstö). Ammattieettisessä säännöstössä määritellään tulkin toiminnan reunaehdot, kuten vaitiolovelvollisuus, luottamuksellisuus, jäävyys, tilausten vastaanottamiseen vaikuttavat seikat, valmistautuminen työtehtäviin, ammattitaidon ylläpitäminen ja ammattikunnan jäsenenä toimiminen. (Suomen puhevammaisten tulkit ry 2016b.)

3.3 Puhevammaisten kommunikaatio ja -menetelmät

Puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä on olemassa useita erilaisia. On olemassa puhevammaisia henkilöitä, jotka kommunikoivat puheella kuten muutkin, mutta heidän puheensa voi olla epäselvää. Puhevammaisia käsittelevässä kirjallisuudessa epäselvä puhe esitellään usein kommunikaatiomenetelmien yhteydessä, ja noudatamme tätä käytäntöä työssämme. Tutkimuksemme kannalta epäselvän puheen lisäksi oleellimmat menetelmät ovat, kuvakommunikointi, viitottu puhe, tukiviittomat sekä tekniset ohjelmistot. Käsittelemme mu-

kaan nämä menetelmät ovat puhevammaisten tulkkien asiakkaila eniten käytössä. Käsitksemme perustuu työharjoitteluissa vastaan tullesiin asiakkaisiin ja tilanteisiin sekä tulkkien kanssa käytyihin keskusteluihin.

3.3.1 Epäselvä puhe

Puuehäiriöitä voivat aiheuttaa esimerkiksi artikulaatiohäiriöt eli dyslaliat, kielellinen erityisvaikeus, puheen sujuvuuden häiriöt eli änkytys ja sokellus, ja motoriset häiriöt puue-elimissä. Äänne- ja artikulaatiohäiriöt voivat olla niin vaikeita, että sanoista tulee vaikeasti tunnistettavia ja puhetta on vaikea ymmärtää. Ääntöelimet, eli huulet, kieli, suulaki ja kurkunnää voi olla virheellisesti sijoittuneet tai niiden liikkeiden hallinta, suunta tai nopeus on ongelmallista. Kommunikoinnin vaikeus voi myös johtua näiden kaikkien yhteistoiminnan ongelmista. Motorisia häiriöitä puue-elimissä aiheuttaa esimerkiksi CP-vammaan liittyvä dysartria, joka ilmenee puheen epäselvyytenä. Dysartrian aiheuttaman epäselvän puheen taustalla on keskus- tai ääreishermoston vaurio, joita ovat puhelihaksiston halvaus tai heikkous tai siinä tapahtuva väärä koordinaatio. Dysartria voi näkyä henkilön kommunikoinnissa ja puuehityksen yhteydessä esimerkiksi lihasjänteiden kohoamisena kehossa, hengityksen vaikeutumisenä ja ääntöliikkeiden jäykkyytenä. (Korpilahti 2011, 41; Korpinen & Nasretidin 2011, 60–64; Tolvanen 2011, 99–102.)

Henkilöllä, jolla on epäselvä puue, ei välttämättä ole mitään puhetta tukevaa tai korvaavaa kommunikointimenetelmää tai kommunikoinnin apuvälinettä käytössään, vaan hän käyttää itsensä ilmaisuun puhettaan. Henkilöt, joilla on epäselvä puue voivat käyttää puhevammaisten tulkkia, jolloin tulkki on tutustunut ja perehtynyt asiakkaaseen ja hänen puueeseensa ja kykenee ymmärtämään häntä ja toistamaan epäselvän puheen siten, että muut sen ymmärtävät. Henkilö jolla on epäselvä puue voi selviytyä hyvin tutussa ympäristössä, mutta vaativampiin tilanteisiin, kuten pankissa asiointiin hän voi käyttää puhevammaisten tulkkia. (Rautakoski & Huhhtanen 2011, 95.)

3.3.2 Kuvakommunikointi

Kuvien ja graafisten merkkien valikoituminen puhetta tukevaksi tai korvaavaksi kommunikointimenetelmäksi voi tapahtua esimerkiksi silloin, kun henkilö ei motoristen ongelmien vuoksi pysty käyttämään viittomia. Kuvat ja merkit voivat toimia sekä puhetta tukevana että korvaavana menetelmänä ja ne voivat toimia myös ymmärryksen tukena ja esimerkiksi tilanteiden kaoottisuuden selkeyttäjinä. Kuvilla ja merkeillä tapahtuvia kommunikointimenetelmiä on monenlaisia, ja niiden käytössä on aina mukana apuväline. Puheella tapahtuvaan ilmaisuun verrattuna kuvilla kommunikointi on hitaampaa. (Huuhtanen 2011c, 49–50.)

Kuvat toimivat monipuolisesti. Kuvia ja graafisia merkkejä voidaan käyttää esimerkiksi yksittäisinä kuvina, kommunikointitauluissa ja kommunikointikansioissa. On tärkeää, että henkilön käytössä oleva kuvakommunikointimenetelmä on käyttäjänsä näköinen ja että käyttäjä on itse mukana valitsemassa tarvitsemiaan kuvia tai merkkejä. Kuvia ja merkkejä tulee myös päivittää ja muokata sitä mukaa kuin käyttäjän elämäkin muuttuu. Erilaisia kommunikointikansioita on ollut jo pitkään käytössä. Kansiot ovat hyvä ratkaisu niille käyttäjille, joiden viestintämahdollisuudet ovat laajat ja yksittäiset kuvat ja toimintataulut ovat hänelle riittämättömiä. Kansiotyyppejä on olemassa irtokuvakansio, avainsanakansio, laaja kansio ja lausekansio. Viimeisen 15 vuoden aikana laajat toiminnalliset kansiot ovat yleistyneet Suomessa. Niiden avulla on mahdollista käyttää myös kieliopillisia muotoja ja aikamuotoja. Yleensä käyttäjä osoittaa tarkoittamansa asiat ja sanat suoraan kansioista. Jotkut käyttävät kansiota avustettuna, eli kommunikointikumppani kääntää sivuja ja tarvittaessa lukee ääneen vaihtoehtoja viestin muodostamiseen. (Huuhtanen 2011c, 52–53; Papunet 2015c.)

3.3.3 Viitottu puhe

Viitottu puhe sopii puhetta tukevaksi ja korvaavaksi kommunikointimenetelmäksi erityisesti huonokuuloisille ja puheen oppimisen jälkeen kuuroutuneille henkilöille, mutta se voi valikoitua myös kuulevan puhevammaisen henkilön kommuni-

kointimenetelmäksi. Viitotussa puheessa lauseen jokainen sana viitotaan puhutun kielen mukaisessa järjestyksessä. Viitotussa puheessa joko puhutaan äänen tai sanat muodostetaan huulilla ilman ääntä. Tukiviittomiin verrattuna viitottu puhe mahdollistaa sanatarkemman ilmaisuuden ja kieliopillisten muotojen käytön. Viitotun puheen käyttö sopii huulilta luvun tueksi ja käyttäjän on hallittava puhuttu kieli hyvin. (Papunet 2015d.)

3.3.4 Tukiviittomat

Tukiviittomat soveltuvat henkilöille, joille on motorisesti mahdollista tuottaa käsillä liikkeitä ja myös kyky havainnoida ja tulkita niitä itse. Tukiviittomat ovat viittomakielestä lainattuja yksittäisiä viittomia, joita käytetään puheen rinnalla. Viittomilla painotetaan lauseen avainsanoja ja viittominen tapahtuu siis puhutun kielen mukaisessa lausejärjestyksessä. Viittomat voivat toimia puhetta tukevana ja korvaavana kommunikointimenetelmänä ja niiden avulla voi tukea myös ymmärrystä. Jos esimerkiksi lapsella on ymmärtämisen vaikeuksia, viittomien käyttö puheen rinnalla hänelle viestiessä automaattisesti hidastaa puherytmiä ja tärkeät avainsanat painottuvat, mikä helpottaa ymmärrystä. Puhetta tukevista ja korvaavista kommunikointimenetelmistä viittomat ovat olleet ensimmäinen ja eniten käytetty menetelmä Suomessa. (Huuhtanen 2011b, 27–28; Papunet 2015e.)

3.3.5 Tekniset ohjelmistot

Erilaisilla teknisillä ohjelmistoilla puhevammaiselle henkilölle voidaan rakentaa laaja kommunikointisanasto ja ne tarjoavat käyttäjälleen monipuolisia keskustelumahdollisuuksia. Tekniset ohjelmat ovat tietokoneavusteisia, ja nykyään niitä voi käyttää myös esimerkiksi tablettien ja älypuhelimien avulla. Ohjelmistojen sanastot voivat olla kuvien, symboloiden tai lauselistojen avulla muodostettuja, ja yleensä puhesynteesi muuttaa viestit puhuttuun muotoon. Käyttäjällä täytyy olla riittävät kognitiiviset taidot ohjelman hallintaan ja toimiva keino tietokoneen tai laitteen ohjaamiseen. Käyttäjä voi ohjata laitettaan esimerkiksi kädellä painamalla, otsatikuun avulla tai katseella ohjaten. Laitteeseen voi saada myös automaattisen

askellustoiminnon, jota hallitaan erillisellä käyttökytkimellä. Askellustoiminto siis selaa kommunikointisanastoja, ja käyttäjä valitsee kytkimen avulla haluamansa sanat. Kommunikointiohjelman sanastosta rakennetaan sisällöltään yksilöllinen ja käyttäjän tarpeita vastaava, ja sitä täytyy päivittää käyttäjän tarpeiden mukaan. Tietokoneavusteinen kommunikointi tuo kuitenkin myös haasteita, koska laitteita ei voi käyttää esimerkiksi kosteissa ja kylmissä paikoissa. Siksi käyttäjällä täytyy olla myös jokin muu kommunikointikeino käytössään, esimerkiksi kommunikointikansio. (Huuhtanen, Ohtonen, Roisko & Ylätupa 2011, 85–89; Papunet 2015f.)

4 KYSELYN SUUNNITTELU

Kartoittaaksemme käytetäänkö käsitteitä simultaanitulkkaus ja konsekutiivitulkkaus puhevammaisten tulkkauksessa, lähetimme sähköpostia kentällä työskenteleville puhevammaisten tulkeille, joilla arvelimme olevan koulutuksessa saatu vahva tulkkauksen teoriapohja. Vastauksena saimme, että kaikki kentällä työskentelevät tulkit eivät puhu konsekutiivi- ja simultaanitulkkauksesta näillä käsitteillä. Puhevammaisten tulkkeja on valmistunut eri aikoina ja eri oppilaitoksista, joissa tulkkauksen teoriaa ei välttämättä ole painotettu tai painoteta voimakkaasti. Kyselymme kannalta oli oleellista selvittää käsitteiden käyttö, jotta voisimme muotoilla kyselyn niin, että sen ymmärtäisivät kaikki eri käsitteitä käyttävät tulkit. Meidän tuli luoda kaikille käsitteille yhtenevä muoto ja kiertää konsekutiivi- ja simultaanitulkkaus käsitteet niin, että jokainen vastaaja voisi kyselyyn vastata.

4.1 Kyselyn sisällön ja muodon pohdinta

Kyselyssä lähdimme kartoittamaan tulkkausmenetelmän valintaa erilaisten kommunikaatiomenetelmien kautta. Kommunikaatiomenetelmiksi valitsimme epäselvän puheen, kuvakommunikointikansion, viitotun puheen, tukiviittomat ja tekniset ohjelmistot, kuten Grid 2:n. Valitsimme kommunikaatiomenetelmät sen mukaan, millainen käsitys meillä itsellämme oli yleisimmistä puhevammaisten tulkkiensa asiakkaiden käyttämistä kommunikaatiomenetelmistä. Käsityksemme perustuu työharjoitteluissa vastaan tulleisiin asiakkaisiin ja tilanteisiin sekä tulkkiensa ja lehtoreiden kanssa käytyihin keskusteluihin. Menetelmät valitsimme lähestymistavaksi myös siksi, että ajattelimme niiden kautta saavamme rajausta ja selkeyttä kyselyyn. Koimme, että aiheen lähestyminen asiakasryhmien kautta olisi haasteellista, koska asiakkailla saattaa olla useampi kommunikaatiomenetelmä käytössään.

Taustatietoina vastaajista halusimme selvittää iän, millä tutkinnolla vastaaja on valmistunut puhevammaisten tulkiksi, valmistumisvuoden, työskentelyalueen Kelan kilpailutusalueen mukaan, työskentelyvuodet sekä työskenteleekö vastaaja puhevammaisten tulkkina pääsääntöisesti vai osa-aikaisesti.

Kommunikaatiomenetelmien kautta asettelimme kysymykset tilannesidonnaisiksi. Pyysimme että vastaaja listaa ensin tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, että tulkkausmenetelmäksi valikoituu simultaanisuus ja seuraavaksi tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, että tulkkausmenetelmäksi valikoituu konsekutiivisuus. Simultaanitulkausta kartoittaessamme koimme kuitenkin tärkeäksi kysyä, kuinka useissa tapauksissa eri kommunikaatiomenetelmiä tulkatessa tulkki kuitenkin koostaa vielä asiakkaan viestin, eli muuttuuko tulkkausmenetelmä kuitenkin konsekutiiviksi, vaikka se alkaisi simultaanisti. Viestin kokoamiseen liittyvään kysymykseen halusimme laittaa kuitenkin avoimen Muuta mainittavaa – kohdan, jonne vastaaja sai halutessaan kirjata kokoamiseen liittyviä huomioita.

Annoimme vastaajille valmiita vastausvaihtoehtoja tulkkausmenetelmän valikointumiseen vaikuttavista tekijöistä opettajien, sekä tulkkien kanssa käytyjen keskusteluiden ja harjoitteluissa vastaan tulleiden tilanteiden perusteella. Lisäksi jokainen kommunikaatiomenetelmän kautta tulkkausmenetelmää kartoittava kysymys sisälsi samat avoimet vastausvaihtoehdot, jotka olivat seuraavat:

Asiakkaan on helpompi kommunikoida (vastaajat saivat itse täydentää millainen tilanne/asiakas)

Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä (vastaajat saivat itse täydentää millaiset henkilöt/tilat/tilanteet vaikuttavat)

Mitkä muut tekijät vaikuttavat? Luettele niin monta vaihtoehtoa kuin keksit

Kysyessämme vastaajilta, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että he tulkkavat epäselvän puheen asiakasta simultaanisti annoimme heille aiemmin mainittujen avointen vastausvaihtoehtojen lisäksi seuraavat vastausvaihtoehdot:

Asiakkaan hiljainen ääni

Taustamelu

Epäselvä sana

Uusi asiakas

Tulkin täytyy kuitata asiakkaalle ymmärtäneensä sana

Kysyessämme epäselvän puheen konsekutiivitulkkaukseen vaikuttavia tekijöitä annoimme tulkeille aiemmin mainittujen avointen vastausvaihtoehtojen lisäksi seuraavat vastausvaihtoehdot:

Häiriötön tila, ei taustamelua

Tuttu asiakas, jonka puheeseen on tottunut

Kysyessämme vastaajilta, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että he tulkkavat kuvakansiota käyttävää asiakasta simultaanisti annoimme heille aiemmin mainittujen avointen vastausvaihtoehtojen lisäksi seuraavat vastausvaihtoehdot:

Asiakas on hidas kansion käyttäjä

Asiakas on nopea kansionkäyttäjä

Tulkin täytyy kuitata asiakkaalle ymmärtäneensä sanan/kuvan merkityksen

Kysyessämme kuvakansiota käyttävän asiakkaan konsekutiivitulkkaukseen vaikuttavia tekijöitä, annoimme heille aiemmin mainittujen avointen vastausvaihtoehtojen lisäksi seuraavat vastausvaihtoehdot:

Asiakas on hidas kansion käyttäjä

Asiakas on nopea kansionkäyttäjä

Kysyessämme vastaajilta, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että he tulkkavat viittottua puhetta käyttävää asiakasta simultaanisti, annoimme heille aiemmin mainittujen avointen vastausvaihtoehtojen lisäksi seuraavat vastausvaihtoehdot:

En tee viitotun puheen tulkkauksia

Asiakas ei käytä puhetta

Asiakkaalla on epäselvät viittomat

Kysyessämme viitottua puhetta käyttävän asiakkaan konsekutiivitulkkaukseen vaikuttavia tekijöitä annoimme heille aiemmin mainittujen avointen vastausvaihtoehtojen lisäksi seuraavan vastausvaihtoehdon:

Asiakas käyttää myös ääntä tai sanoja

Kysyessämme vastaajilta, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että he tulkkaavat tukiviittomia käyttävää asiakasta simultaanisti, annoimme heille aiemmin mainittujen avointen vastausvaihtoehtojen lisäksi seuraavat vastausvaihtoehdot:

Asiakas muodostaa viittomat nopeasti

Asiakas muodostaa viittomat hitaasti

Asiakas ääntää sanat selvästi

Asiakas ääntää sanat epäselvästi

Tulkin täytyy kuitata asiakkaalle sana/viittoma

Kysyessämme tukiviittomia käyttävän asiakkaan konsekutiivitulkkaukseen vaikuttavia tekijöitä, annoimme heille aiemmin mainittujen avointen vastausvaihtoehtojen lisäksi seuraavat vastausvaihtoehdot:

Asiakas muodostaa viittomat nopeasti

Asiakas muodostaa viittomat hitaasti

Asiakas ääntää sanat selvästi

Asiakas ääntää sanat epäselvästi

Kysyessämme vastaajilta, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että he tulkkaavat jostain teknistä puheohjelmaa käyttävää asiakasta simultaanisti, annoimme heille aiemmin mainittujen avointen vastausvaihtoehtojen lisäksi seuraavat vastausvaihtoehdot:

Asiakas on nopea puheohjelman käyttäjä

Asiakas on hidas puheohjelman käyttäjä

Tulkin täytyy kuitata, että asiakkaan kuvan/symbolin/sanan valinta on oikea

Kysyessämme jotain teknistä puheohjelmaa käyttävän asiakkaan konsekutiivitulkkaukseen vaikuttavia tekijöitä, annoimme heille aiemmin mainittujen avointen vastausvaihtoehtojen lisäksi seuraavat vastausvaihtoehdot:

Asiakas on nopea puheohjelman käyttäjä

Asiakas on hidas puheohjelman käyttäjä

Jokaisen kommunikaatiomenetelmän yhteydessä kysyimme myös avoimena kysymyksenä, mitkä ovat yleisimmät menetelmät, joilla tulkki tulkkaa keskustelun toista osapuolta asiakkaalle. Sen lisäksi kysyimme, tulkkako tulkki näillä menetelmillä toista osapuolta yleisimmin samanaikaisesti vai odottaen että toinen osapuoli on ensin muodostanut kokonaisuuden, jonka tulkki tulkkaa vasta sitten. Kyselyn pituuden ja raskauden vuoksi päädyimme yhdistämään nämä kaksi kysymystä saman kysymyksen alle.

Kyselyn lopussa oli avoimia kysymyksiä. Avointen kysymysten kautta halusimme selvittää, onko tulkkausmenetelmän valinta tietoista ja pohtivatko tulkit tulkkausmenetelmän valintaa etukäteen. Kysyimme, valmistautuuko vastaaja koskaan tulevaan tulkkaukseen miettien etukäteen tulkkauksensa asiakasta tai keskustelun toista osapuolta samanaikaisesti viestin muotoutumisen kanssa vai odottaen kokonaisuuden, jonka tulkkaa vasta sitten. Pyysimme vastaajia myös listaamaan tekijöitä, jotka päätökseen vaikuttavat.

4.2 Kyselykaavakkeen rakenne ja tutkimusprosessin aikataulu

Kysely sisälsi monivalintakysymyksiä sekä avoimia kysymyksiä. Koimme, että pelkät valintakysymykset eivät ole riittäviä, vaan halusimme antaa vastaajalle tilaa valita useampi tulkkausmenetelmän valintaan vaikuttava tekijä ja tuoda vastauksissaan esiin myös syitä siihen, miksi hän toimii tietyssä tilanteessa tietyllä tavalla.

Kysymyksiä oli yhteensä 30. Koimme, että tulkkauksen simultaanisuutta ja konsektiivisuutta ei ole mahdollista kysyä kommunikaatiomenetelmissä samassa kysymyksessä, vaan on luotava simultaanitulkkauksen kartoittamiseen oma kysymys ja konsektiivitulkkauksen kartoittamiseen omansa. Kiersimme kyselyssä käsitteet avaamalla ne kuvaamaan sitä toimintaa, jota tulkkauksilanteessa tapahtuu joko simultaanisti tai konsektiivisti tulkattuna. Simultaanitulkkausilannetta kuvasimme siten, että tulkki tulkaa sana sanalta/viittoma viittomalta/kuva kuvalta, samanaikaisesti viestin muodostuessa. Konsektiivitulkkausilannetta kuvasimme siten, että tulkki odottaa, kunnes asiakas tai keskustelun toinen osapuoli on muodostanut kokonaisen viestin ja tulkaa sen vasta sitten.

Kyselyn työstön aloitimme joulukuussa 2015. Käytimme sähköistä kyselytyökalua Webropolia, jonka käyttöön olimme jo hieman perehtyneet. Koimme, että Webropol on toimiva työkalu tämän tyyppisen kyselyn tekemiseen. Tammikuussa 2016 lähetimme pilottikyselyn muutamalle puhevammaisten tulkille ja tulkkiopiskelijalle. Heiltä saadun palautteen kautta teimme kyselyymme lopulliset muutokset. Helmikuun lopulla 2016 lähetimme kyselyn puhevammaisten tulkeille.

4.3 Kohderyhmän valinta ja kyselyn suorittaminen

Tutkimuksen kohderyhmä olivat kentällä työskentelevät puhevammaisten tulkit. Halusimme vastauksia mahdollisimman monipuolisesti ja vastaajiksi sekä erikoisammattitutkinnolla että ammattikorkeakoulututkinnolla valmistuneita tulkkkeja. Tavoitteenamme oli saada vastauksia kaikilta kentällä työskenteleviltä puhevammaisten tulkeilta, jotka ovat tehneet tulkin työtä jo pitkään tai ovat vastavalmistuneita. Kävimme Kelan tulkkauksipalvelun palveluntuottajien kilpailutuslistan läpi ja etsimme sitä kautta puhevammaisten tulkkien yhteystiedot. Teimme kyselyyn saatekirjeen (Liite 3: Kyselyn saatekirje), jossa esittelimme itsemme ja kerroimme kyselyn tarkoituksesta ja tavoitteesta. Saatekirjeen ja linkin kyselyyn lähetimme tulkeille sähköpostitse.

Lähetimme kyselyn 94:lle puhevammaisten tulkille ja vastauksia saimme 16 kappaletta eli vastausprosentti oli siis noin 18 %, jota voi pitää suuntaa antavana.

Vastausaikaa kyselyyn tulkeilla oli 10 päivää. Koimme, että vastausaika oli tehokas ja lyhyt, joten erillistä muistutusviestiä emme lähettäneet. Vastausajan umpeutumisen jälkeen kokosimme vastaukset Webropol-ohjelman raportointityökalun avulla ja avasimme tulokset kirjalliseen muotoon.

6 KYSELYN TULOKSET

Kyselyyn vastasi 16 puhevammaisten tulkkia (N = 16; eri vastaajaryhmien n on merkitty sulkeisiin). Kyselyyn vastanneet henkilöt sijoituivat iältään ikävuosien 18–59 välille. Vastanneista suurin osa oli iältään 35–39 vuotiaita (n = 5). Seuraavaksi suurin vastaajaryhmä koostui iältään 30–34 vuotiaista (n = 3) ja 50–54 vuotiaista (n = 3). Muut vastaajat olivat iältään 40–44 (n = 2) ja 55–59 (n = 1), 25–29 (n = 1) ja 18–24 (n = 1). Suurin osa vastaajista oli valmistunut puhevammaisten tulkiksi erikoisammattitutkinnolla (n = 14) ja muut vastaajat ammattikorkeakoulututkinnolla (n = 2). Suurin osa vastaajista oli toiminut puhevammaisten tulkkina 6–10 vuotta (n = 4) tai 10 vuotta tai useampia vuosia (n = 4). Muut vastaajat olivat toimineet puhevammaisten tulkkina alle vuodesta kuuteen vuoteen. Suurin osa vastanneista toimi puhevammaisten tulkkina Etelä- ja Länsi-Suomen kilpailutusalueella (n = 14) ja muut Itä- ja Pohjois-Suomen kilpailutusalueella (n = 2).

Suurin osa vastaajista teki puhevammaisten tulkin työtä päätyönään (n = 13). Kaksi vastaajaa teki puhevammaisten tulkin työtä päätyönään, muun työn ohessa ja yksi vastaaja muun työn ohessa.

Selvittäessämme tulkkausmenetelmän valintaa tulkattaessa keskustelun toista osapuolta asiakkaalle, kysymyksen muotoilu oli pitkä ja vastaajat vastasivat suurimmaksi osaksi vain toiseen kysymykseen yleisimmästä tulkkausmenetelmästä. Informaatiota saatiin kommunikointimenetelmästä asiakkaan suuntaan, mutta vastaus tulkkauksen simultaanisuudesta tai konsekutiivisuudesta jäi suurimmaksi osaksi saamatta. Muutama vastaaja oli kuitenkin molempiin kysymyksiin vastannut, mitä hyödynsimme tulosten avaamisessa. Myös muutama kysymys itse kyselyssä jäi tutkimustuloksissa raportoimatta, koska koimme, että ne varsinaisten tutkimustulosten ja tulkkausmenetelmän valikoitumisen kannalta eivät olleet relevantteja. Vastauksista saatu informaatio ei vastannut tutkimuskysymystemme kannalta oleellisiin seikkoihin, eli siihen tapahtuuko tulkkaus simultaanisti vai konsekutiivisti. Näitä kysymyksiä olivat tulkin työtuntien määrä keskimäärin kuukaudessa sekä kokeeko vastaaja tulevan tulkkaustilanteen aiheen selvittämisen asiakkaan kanssa olevan tulkkausta ja miksi.

Joutuimme hylkäämään pienen osan vastauksista niiden monitulkintaisuuden vuoksi, eli vastauksista ei täysin voinut päätellä vastaajan tarkoitusta. Emme kuitenkaan hylänneet yhtään vastaajaa.

6.1 Epäselvän puheen tulkkaus simultaanisti ja konsekutiivisti

Kun tarkastelimme simultaanitulkkauksen valintaan vaikuttavia tekijöitä, meillä oli 16 vastaajaa ja osumia oli 60. Osumien n on merkitty sulkeisiin tekstissä asianomaisissa kohdissa.

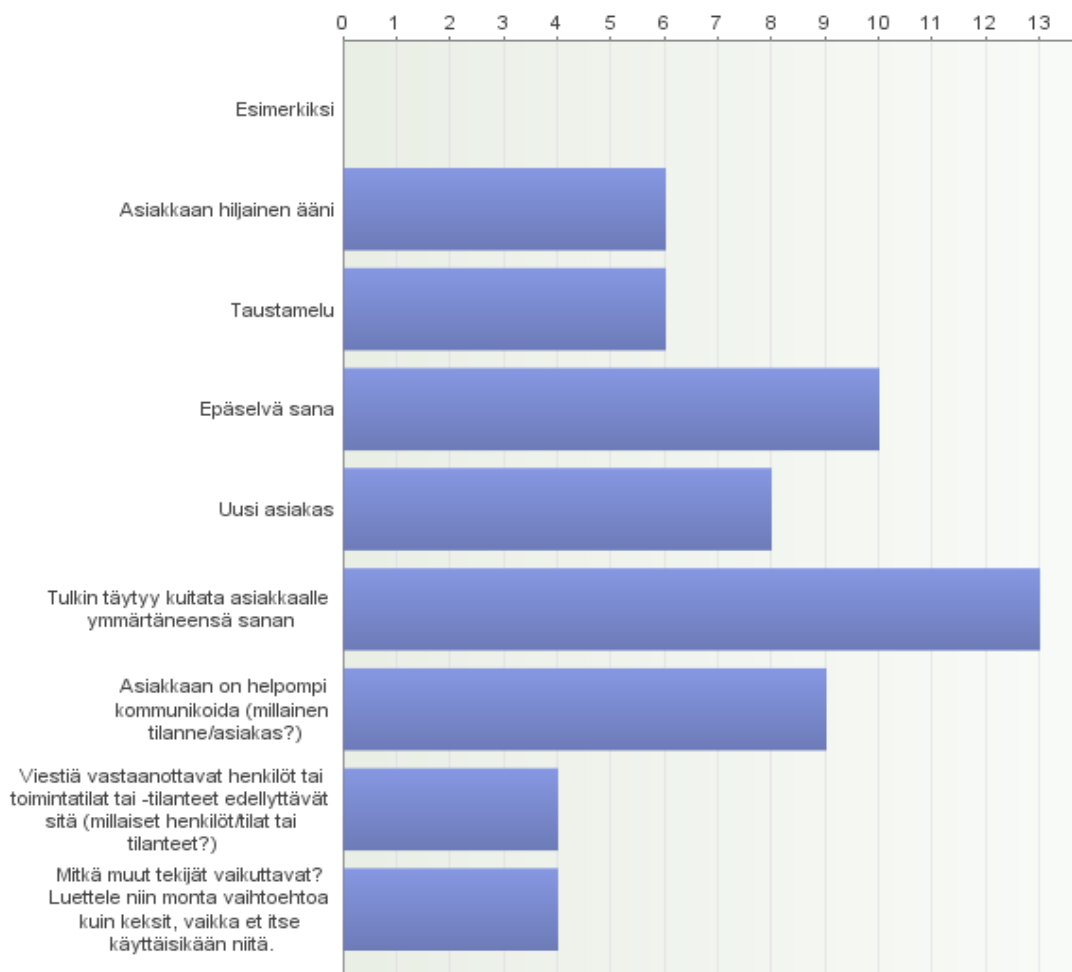
Suurin osa vastaajista tulkkaa epäselvän puheen asiakasta simultaanisti silloin, kun tulkin täytyy kuitata asiakkaalle ymmärtäneensä sana (n = 13), asiakas sanoo sanan epäselvästi (n = 10), asiakkaan on helpompi kommunikoida (n = 9) ja kun asiakas on uusi (n = 8). Muutama vastaaja valitsi vastausvaihtoehdot, asiakkaan hiljainen ääni (n = 6), taustamelu (n = 6) ja viestiä vastaanottavat henkilöt, toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä (n = 4). Neljä vastaajaa listasi myös muita valintaan vaikuttavia tekijöitä, joita olivat muun muassa se, että tulkki muistaa viestin paremmin, asiakas kykenee tuottamaan yhden kirjaimen kerrallaan, tilanne on asiakkaalle erityisen jännittävä, kommunikointikumppani on vaativa, kuten toinen vammainen henkilö, tulkattavalla asialla ei ole tilanneyhteyttä ja asiakkaan ymmärtämisen vaikeudet.

Asiakkaan on helpompi kommunikoida – vastausvaihtoehtoa vastaajat avasivat tarkoittamaan sellaisia asiakkaita ja tilanteita, joissa asiakas puhuu hitaasti, sanan kerrallaan esimerkiksi motoristen ongelmien takia tai hän sanoo vain yhden sanan. Vastauksissa nostettiin esiin myös se, että puheen hitauden vuoksi asiakkaan on helpompi nopeasti korjata väärin tulkattu sana simultaanisti tulkattaessa. Näin on erityisesti silloin, kun asiakkaalla on mieleen palauttamiseen liittyviä ongelmia. Simultaanitulkkauksista vastaajat käyttivät myös vaikeissa asioimistilanteissa, erityistä tarkkuutta vaativissa asioissa, silloin kun kyseessä on asiak-

kaalle vaikea tilanne tai jos asiakkaan vointi vaikuttaa asioiden edistymiseen. Simultaanitulkkaus voi olla myös asiakkaan toive, ja hän on tottunut tähän tulkkausmenetelmään.

Viestiä vastaanottavat henkilöt, toimitilat ja tilanteet edellyttävät sitä – vastausvaihtoehtoa vastaajat avasivat tarkoittamaan sellaisia vaativia asioimistilanteita, joissa tulkkeen on oltava tarkka kuten asioitaessa sosiaali- tai terveydenhuollossa, pankissa tai viranomaisten kanssa.

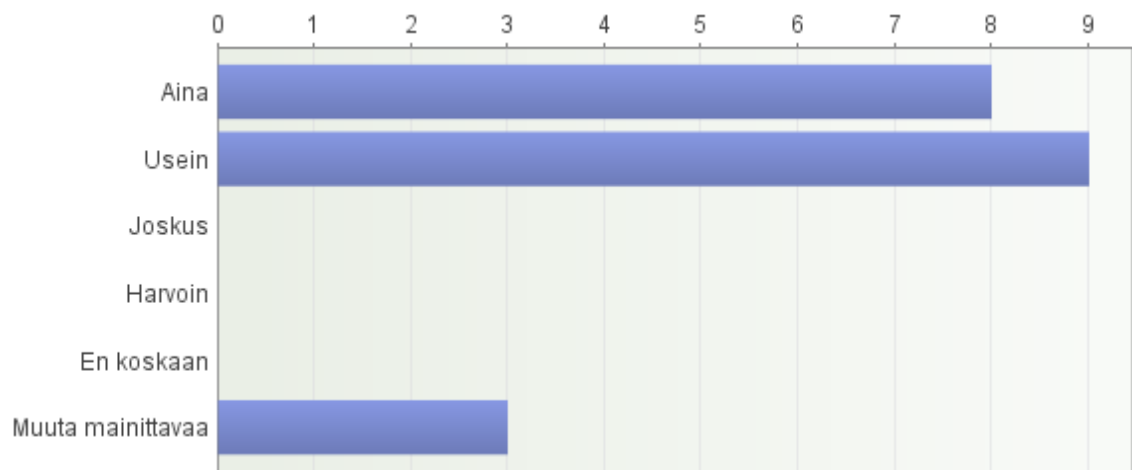
Alla olevassa taulukossa on esitetty kaikki vastausvaihtoehdot ja niiden osumat. Taulukossa näkyvät ne tekijät, jotka vaikuttavat siihen, että epäselvän puheen asiakasta tulkataan simultaanisti.

KUVIO 1. Simultaanitulkkausmenetelmän valintaan vaikuttavat tekijät epäselvän puheen asiakkaan tulkkauksessa

Kun tarkastelimme kuinka usein epäselvän puheen asiakkaan simultaanisti tulkattu viesti vielä lopuksi kootaan kokonaisuudeksi, meillä oli 16 vastaajaa ja osumia oli 20. Osumien n on merkitty sulkeisiin asianomaisissa kohdissa.

Suurin osa vastaajista vastasi kokoavansa lopuksi asiakkaan muodostaman lauseen usein (n = 9) ja aina (n = 8). Lisäksi vastaajat mainitsivat muuta mainittavaa vastausvaihtoehdossa, että koonti riippuu asiakkaan toiveesta tai tilanteesta. Lisäksi mainittiin, että viestiä ei välttämättä koota silloin, kun lause on todella lyhyt, esimerkiksi ”en muista”. Alla olevassa taulukossa näkyy kuinka usein epäselvän puheen asiakkaan simultaanisti tulkattu viesti kootaan lopuksi kokonaisuudeksi.

KUVIO 2. Simultaanisti tulkatun viestin kokoaminen

Kun siirryimme tarkastelemaan konsekutiivitulkkauksen menetelmän valintaan vaikuttavia tekijöitä, meillä oli 16 vastaajaa ja osumia oli 40. Osumien n on merkitty sulkeisiin tekstissä asianomaisissa kohdissa.

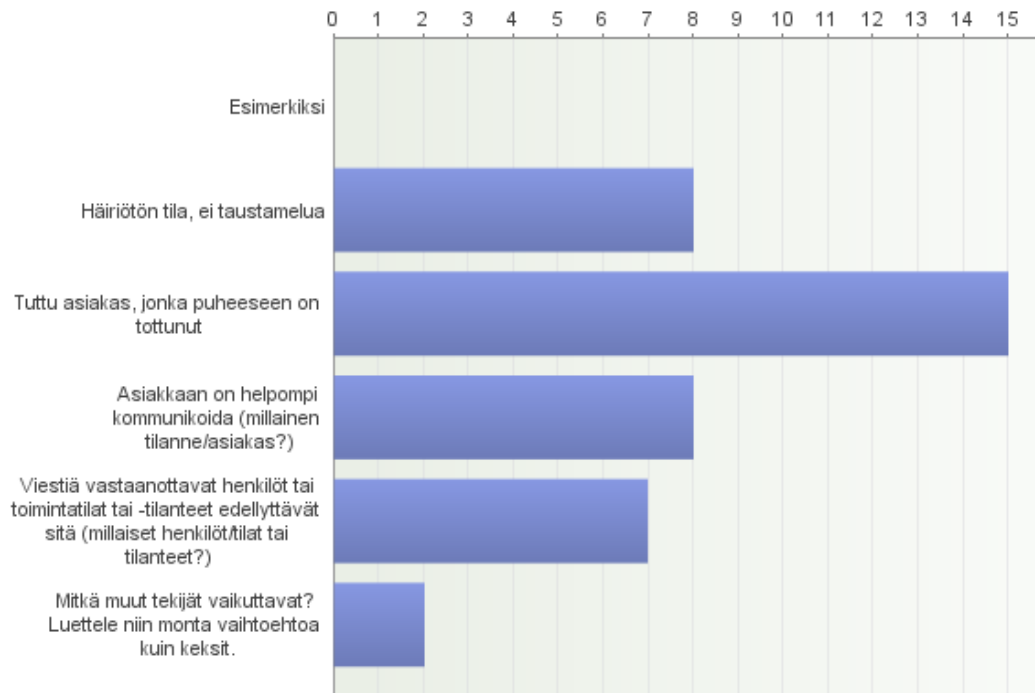
Suurin osa vastaajista vastasi tulkkauksensa epäselvän puheen asiakasta konsekutiivisesti silloin, kun asiakas on tuttu ja hänen puheeseensa on tottunut (n = 15), tila on häiriötön, eikä taustamelua ole (n = 8) ja asiakkaan on helpompi kommunikoida (n = 8). Muutama vastaaja valitsi vastausvaihtoehdon viestiä vastaanottavat henkilöt, toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä (n = 7). Kaksi vastaajaa mai-

nitsi myös muita valintaan vaikuttavia tekijöitä. Näitä olivat kiire, rauhaton ja meluisa ympäristö, kommunikointikumppanien määrä, ketä kommunikointikumppanit ovat, kuinka hyvin kommunikointikumppani tuntee asiakkaan sekä sanoman sisältö ja painoarvo. Lisäksi mainittiin, että jos lauseen sanajärjestys on epämääräinen tai pahasti virheellinen, on tulkin helpompi odottaa kaikki sanat, ja sen jälkeen koota viesti kokonaiseksi lauseeksi tarkistaen asiakkaalta, tarkoittiko hän viestin niin.

Asiakkaan on helpompi kommunikoida – vastausvaihtoehtoa vastaajat avasivat tarkoittamaan asiakkaita ja tilanteita, joissa viesti kannattaa tulkata konsekutiivisesti, ettei asiakkaan kommunikointi häiriinny tai viestin tuotto katkea. Lisäksi asiakas saa tuottaa viestin omaan puhetahtiinsa, hänen on helpompi puhua koko lause kerralla tai hän haluaa itse esittää asiansa lauseena. Asiakkaalla voi myös olla paljon rituaalinomaisia sanoja tai lauseita, jolloin viesti on parempi tulkata konsekutiivisesti.

Viestiä vastaanottavat henkilöt, toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä – vastausvaihtoehtoa vastaajat avasivat tarkoittamaan tilanteita joissa kommunikointikumppanin on helpompi vastaanottaa kokonaisia ajatuksia, keskustelun toinen osapuoli ei näe asiakasta esimerkiksi puhelintulkaustilanteen ollessa kyseessä tai kommunikointikumppanilla on jokin vamma kuten afasia tai kehitysvamma, jolloin kokonaisena tulkattu viesti on helpompi ymmärtää. Lisäksi kommunikointikumppani saattaa alkaa arvaamaan viestiä simultaanisti tulkatessa, jolloin asiakas ei saa sanoa viestiä loppuun.

Alla olevassa taulukossa on esitetty kaikki vastausvaihtoehdot ja niiden osumat. Taulukossa näkyvät ne tekijät, jotka vaikuttavat siihen, että epäselvän puheen asiakasta tulkataan konsekutiivisesti.

KUVIO 3. Konsekutiivitulkkausmenetelmän valintaan vaikuttavat tekijät epäselvän puheen asiakkaan tulkkauksessa

Kysyimme tulkeilta millä menetelmillä he tulkkaavat keskustelun toista osapuolta epäselvän puheen asiakkaalle. Kysyimme myös tapahtuuko tulkkaus tällöin konsekutiivisesti vai simultaanisti. Meillä oli 16 vastaajaa ja osumia yhteensä 35. Osuimien n on merkitty sulkeisiin tekstissä asianomaisissa kohdissa.

Suurin osa vastaajista vastasi tulkkaavansa keskustelun toista osapuolta asiakkaalle selkopuheella/selkokielellä (n = 12), kirjoittamalla ydinsanoja/sanalistoja (n = 6), tukiviittomilla (n = 6) ja piirtämällä/pikapiirroksilla (n = 6). Muita menetelmiä olivat kuvien käyttö (n = 2) ja kirjoittaminen (n = 1). Vastauksista kävi myös ilmi, että epäselvän puheen asiakkaat itse eivät välttämättä tarvitse viestin selventämistä (n = 2).

Tulkkausmenetelmän valikoitumisen vastaajat sanoivat riippuvan asiakkaasta ja tilanteesta, mutta muutamat vastaajat kertoivat, että yleisesti ottaen selkopuheella tulkkaus tapahtuu konsekutiivisesti, kun keskustelun toinen osapuoli on sa-

nonut lauseensa loppuun. Myös viittomien käyttöä selkopuheen tukena voi tulkata konsekutiivisesti. Sanalistoja, eli keskustelun ydinsanojen kirjaamista asiakkaalle voi tehdä simultaanisti keskustelun toisen osapuolen puhuessa.

6.2 Kuvakansioiden tulkkaus simultaanisti ja konsekutiivisesti

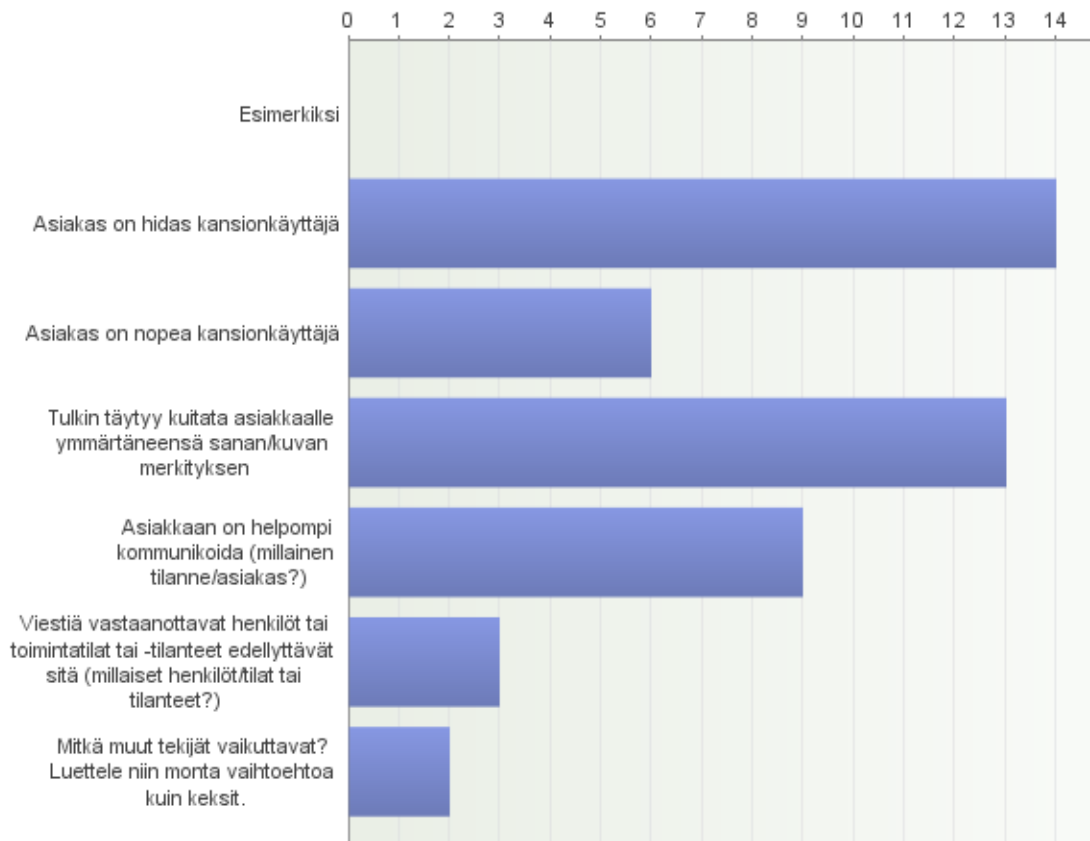
Kun tarkastelimme simultaanitulkkausmenetelmän valintaan vaikuttavia tekijöitä, meillä oli 16 vastaajaa ja osumia oli 47. Osumien n on merkitty sulkeisiin tekstissä asianomaisissa kohdissa.

Suurin osa vastaajista tulkkaa kuvakansiota käyttävää asiakasta simultaanisti silloin, kun asiakas on hidas kansionkäyttäjä (n = 14), tulkin täytyy kuitata asiakkaalle ymmärtäneensä sanan/kuvan merkityksen (n = 13) ja asiakkaan on helpompaa kommunikoida (n = 9). Muutama vastaaja valitsi vastausvaihtoehdot: asiakas on nopea kansionkäyttäjä (n = 6) ja viestiä vastaanottavat henkilöt, toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä (n = 3). Kaksi vastaajaa mainitsi myös muita valintaan vaikuttavia tekijöitä. Toinen sanoi tulkkavansa kuvan aina simultaanisti, koska kuvakansiota käyttäessä voi helposti tulla virheitä riippumatta siitä, onko asiakas hidas tai nopea kansion käyttäjä. Toinen vastasi tulkkavansa asiakasta simultaanisti myös silloin, kun asiakas osoittaa vain yhtä kuvaa, mutta hän tarkoittaa kokonaista lausetta, jolloin hän tulkkaa ensin asiakkaan osoittaman kuvan ja täydentää ja mallintaa asiakkaan viestiä, asiasisällöstä riippuen.

Asiakkaan on helpompaa kommunikoida – vastausvaihtoehtoa vastaajat avasivat tarkoittamaan asiakkaita ja tilanteita, joissa asiakkaan lyhytkestoinen muisti on heikko, ja tulkki voi auttaa asiakkaan kommunikointia kertaamalla lauseen alun kuvista, asiakas haluaa varmistuksen tai hänen ymmärrystään täytyy tukea, asiakas ilmaisee itseään yksittäisillä kuvilla tai asiakas itse toivoo simultaania tulkkausmenetelmää.

Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä – vastausvaihtoehtoa vastaajat avasivat tarkoittamaan tilannetta, jossa ympäristölle on hyvä mallittaa asiakkaan viestin tulkkamista.

Alla olevassa taulukossa on esitetty kaikki vastausvaihtoehdot ja niiden osumat. Taulukossa näkyvät ne tekijät, jotka vaikuttavat siihen, että kuvakansiota käyttävää asiakasta tulkitaan simultaanisti.

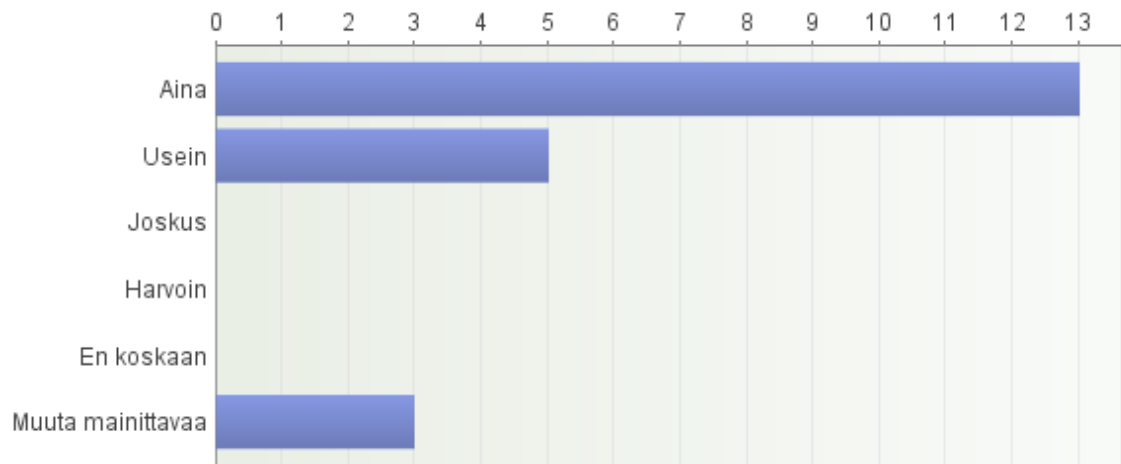

KUVIO 4. Simultaanitulkkausmenetelmän valintaan vaikuttavat tekijät kuvakansiota käyttävän asiakkaan tulkkauksessa

Kun tarkastelimme kuinka usein kuvakansiota käyttävän asiakkaan simultaanisti tulkattu viesti vielä lopuksi kootaan kokonaisuudeksi, meillä oli 16 vastaajaa ja osumia oli 21. Osumien n on merkitty sulkeisiin asianomaisissa kohdissa.

Enemmistö vastaajista vastasi kokoavansa lopuksi asiakkaan muodostaman lauseen aina (n = 13). Osa vastasi kokoavansa lauseen usein (n = 5). Lisäksi kolme vastaajaa mainitsi muuta mainittavaa kohdassa kokoamisen syitä. Syinä olivat, että tulkin on varmistettava asiakkaalta koko lause ennen varsinaista tulkkausta,

jotta lause tulkitaan oikein. Lisäksi koonti riippuu asiakkaasta ja hänen tahdostaan. Asiakas osoittaa kuvaa, jolloin tulkki lukee kuvan yläpuolella olevan tekstin, mutta siinä vaiheessa hän ei välttämättä vielä tiedä esim. verbiä merkitsevän kuvan aikamuotoa. Alla olevassa taulukossa näkyy kuinka usein kuvakansiota käyttävän asiakkaan simultaanisti tulkattu viesti kootaan lopuksi kokonaisuudeksi.

KUVIO 5. Simultaanisti tulkatun viestin kokoaminen

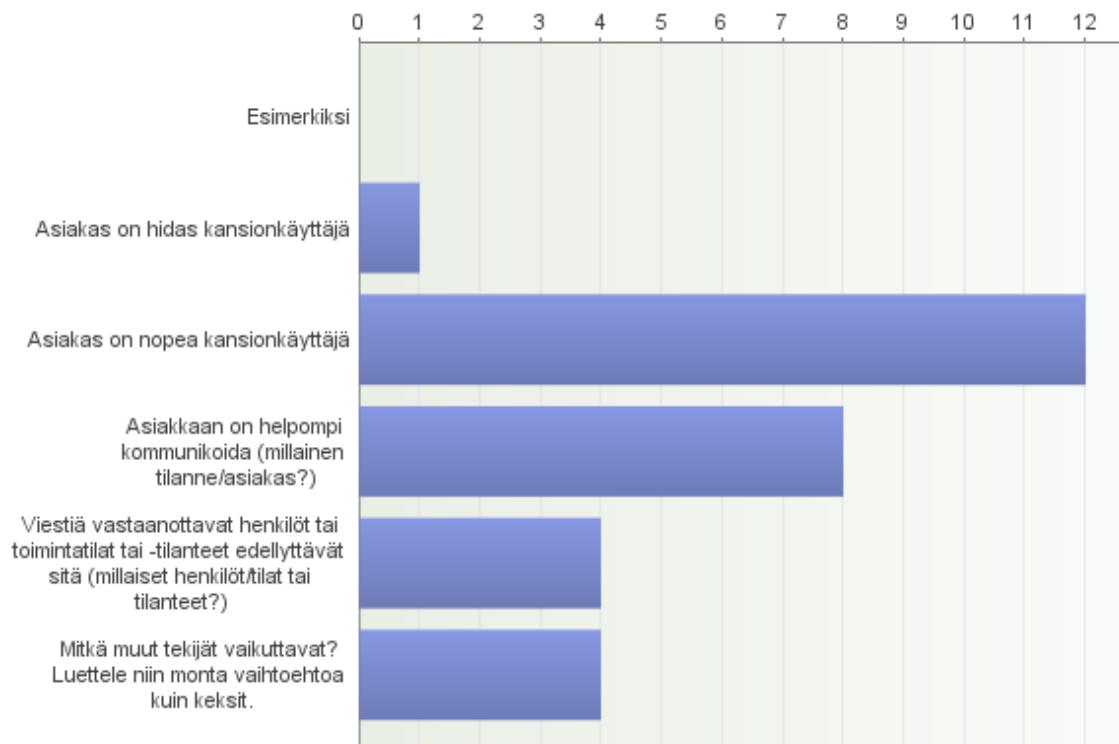
Kun siirryimme tarkastelemaan konsekutiivitulkkauksen menetelmän valintaan vaikuttavia tekijöitä, meillä oli 16 vastaajaa ja osumia oli 29. Osumien n on merkitty sulkeisiin tekstissä asianomaisissa kohdissa.

Suurin osa vastaajista tulkkaa kuvakansiota käyttävää asiakasta konsekutiivisesti silloin kun asiakas on nopea kansionkäyttäjä (n = 12) ja asiakkaan on helpompi kommunikoida (n = 8). Muutama vastaaja valitsi vastausvaihtoehdot viestiä vastaanottavat henkilöt, toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä (n = 4) ja asiakas on hidas kansionkäyttäjä (n = 1). Neljä vastaajaa mainitsi myös muita valintaan vaikuttavia tekijöitä. Näitä olivat asiakaskohtaisuus ja se, että tulkkeen muodostaminen on simultaania, mutta se kootaan aina lopuksi, eli tulkkauksen menetelmä muuttuu konsekutiiviksi. Lisäksi muita syitä olivat lauseen sanajärjestyksen epämääräisyys tai virheellisyys, jolloin tulkin on helpompi odottaa kaikki sanat ja muodostaa niistä kokonainen lause varmistaen asiakkaalta lauseen oikeellisuuden.

Asiakkaan on helpompi kommunikoida – vastausvaihtoehtoa vastaajat avasivat tarkoittamaan asiakkaita ja tilanteita joissa tulkkeen muodostaminen on simultaania, mutta lause kootaan ja tulkataan aina lopuksi konsekutiivisti. Lisäksi asiakkaan kansionkäyttötaidot vaikuttavat tulkkauksenmenetelmään. Asiakas saattaa osoittaa yhtä tai kahta kuvaa, jotka tulee koota kokonaisiksi lauseiksi. Lisäksi jos asiakas on pätevä ja taitava kansionkäyttäjä ja muistaa itse lauseensa alusta loppuun, voi lauseen tulkata konsekutiivisti.

Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä – vastausvaihtoehtoa vastaajat avasivat tarkoittamaan tilanteita, joissa lause on hyvä koota/tulkata konsekutiivisti lauserakenteen vuoksi ja vastaanottajan on helpompi ymmärtää kokonaisia lauseita.

Alla olevassa taulukossa on esitetty kaikki vastausvaihtoehdot ja niiden osumat. Taulukossa näkyvät ne tekijät, jotka vaikuttavat siihen, että kuvakansiota käyttävää asiakasta tulkataan konsekutiivisti.

KUVIO 6. Konsekutiivitulkkauksenmenetelmän valintaan vaikuttavat tekijät kuvakansiota käyttävän asiakkaan tulkkauksessa

Kysyimme tulkeilta millä menetelmillä he tulkkavat keskustelun toista osapuolta kuvakansiota käyttävälle asiakkaalle. Kysyimme myös tapahtuuko tulkkkaus tällöin konsekutiivisesti vai simultaanisti. Meillä oli 16 vastaajaa ja osumia yhteensä 28. Osumien n on merkitty sulkeisiin tekstissä asianomaisissa kohdissa.

Suurin osa vastaajista vastasi tulkkavansa keskustelun toista osapuolta asiakkaalle selkopuheella/selkokielellä (n = 10), kansion/muiden kuvien avulla (n = 10) ja tukiviittomilla (n = 4). Muita menetelmiä olivat: piirtäminen/pikapiirros (n = 3), kirjoittaminen (n = 1). Vastaajat kertoivat, että yleisesti ottaen kuvakansiota käyttävälle asiakkaalle keskustelun toisen osapuolen viesti tulkataan kokonaisuuksittain eli konsekutiivisesti.

6.3 Viitotun puheen tulkkkaus simultaanisti ja konsekutiivisesti

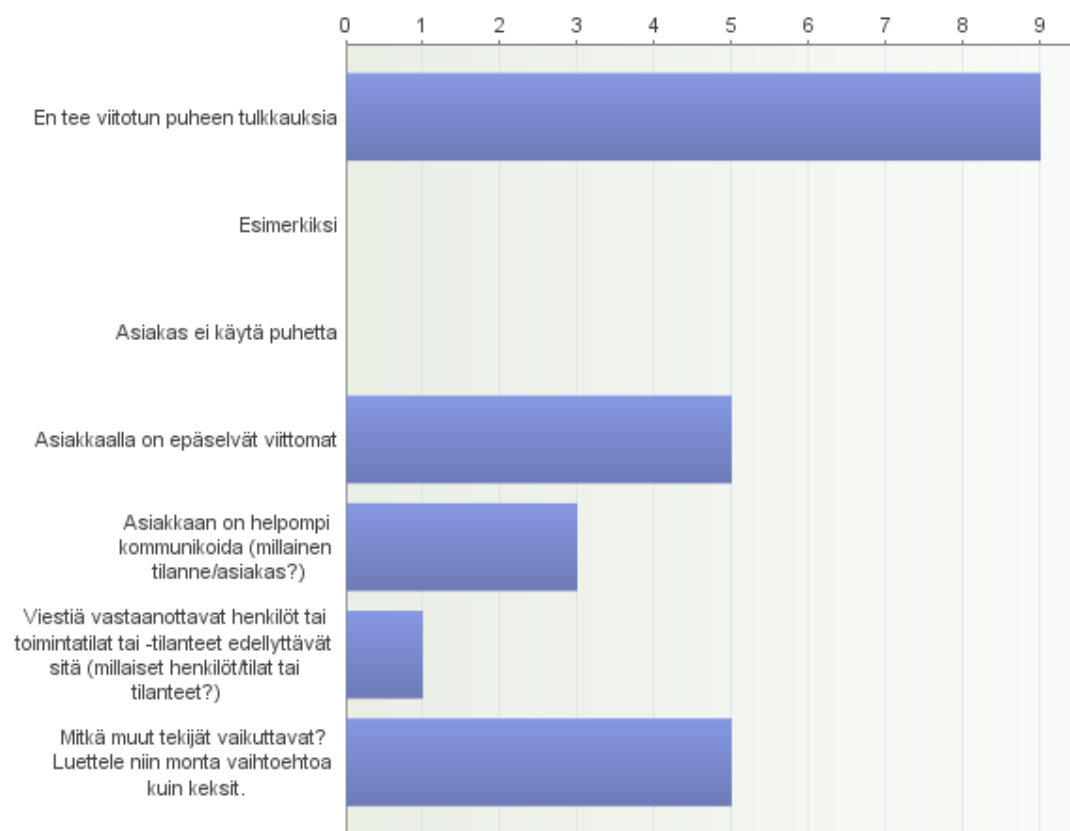
Kun tarkastelimme simultaanitulkkkausmenetelmän valintaan vaikuttavia tekijöitä, meillä oli 16 vastaajaa ja osumia oli 23. Osumien n on merkitty sulkeisiin tekstissä asianomaisissa kohdissa.

Suurin osa vastaajista ei tee viitotun puheen tulkkausta (n = 9). Niistä tulkeista, jotka tekevät viitotun puheen tulkkausta, suurin osa vastasi käyttävänsä simultaanitulkkausta eniten silloin, kun asiakkaalla on epäselvät viittomat (n = 5) ja asiakkaan on helpompi kommunikoida (n = 3). Yksi vastaaja vastasi, että viestiä vastaanottavat henkilöt, toimitilat tai henkilöt edellyttävät sitä. Muita syitä olivat asiakkaan huulion liikkeiden puuttuminen, jolloin tulkki varmistaa ymmärtäneensä viittoman merkityksen. Lisäksi mainittiin, että vaikka tulkkkaus on simultaania, se sisältää viiveen viestin merkityksen ymmärtämiseksi.

Asiakkaan on helpompi kommunikoida – vastausvaihtoehtoa vastaajat avasivat tarkoittamaan asiakkaita ja tilanteita, joissa kyseessä on asiakas, jonka viittomat ovat epäselvät eikä hän käytä ääntä tai huuliota, mutta tietää tulkin ymmärtäneen viestin ja voi jatkaa viestin muodostamista. Myös vuorovaikutuksen nopeus ja viittomien määrä vaikuttaa, esimerkiksi jos asiakas käyttää vain yhtä viittomaa jolla tarkoittaa koko lausetta, tai lauseen osaa.

Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä – vastausvaihtoehtoa vastaaja avasi tarkoittamaan tilanteita, joissa vastaanottaja odottaa jotakin vastausta eikä ole tottunut, että vastauksen saanti kestää kauemmin kuin tavanomaisessa keskustelussa.

Alla olevassa taulukossa on esitetty kaikki vastausvaihtoehdot ja niiden osumat. Taulukossa näkyvät ne tekijät, jotka vaikuttavat siihen, että viitottua puhetta käytävää asiakasta tulkitaan simultaanisti.

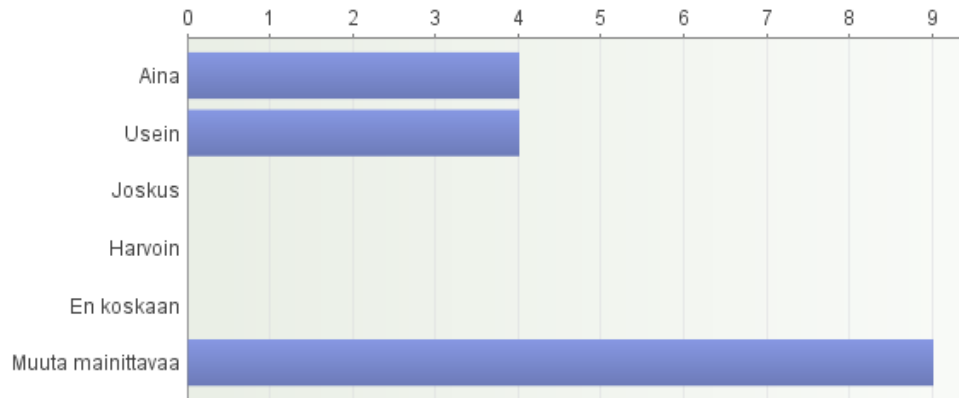

KUVIO 7. Simultaanitulkkauksen valintaan vaikuttavat tekijät viitotun puheen asiakkaan tulkkauksessa

Kun tarkastelimme kuinka usein viitottua puhetta käyttävän asiakkaan simultaanisti tulkattu viesti vielä lopuksi kootaan kokonaisuudeksi, meillä oli 16 vastaajaa ja osumia oli 17. Osumien n on merkitty sulkeisiin asianomaisissa kohdissa.

Suurin osa vastaajista vastasi kokoavansa lopuksi asiakkaan muodostaman lauseen aina (n = 4) ja usein (n = 4). Lisäksi vastaajat mainitsivat muuta mainittavaa

kohdassa (n = 9), että lausetta ei välttämättä koota, jos keskustelussa toinen osapuoli ymmärtää hyvin simultaanin tulkkeen. Lisäksi mainittiin, että lause kootaan lopuksi kun asiakas on tuottanut kaikki viittomat. Alla olevassa taulukossa näkyy kuinka usein viitottua puhetta käyttävän asiakkaan simultaanisti tulkattu viesti kootaan lopuksi kokonaisuudeksi.

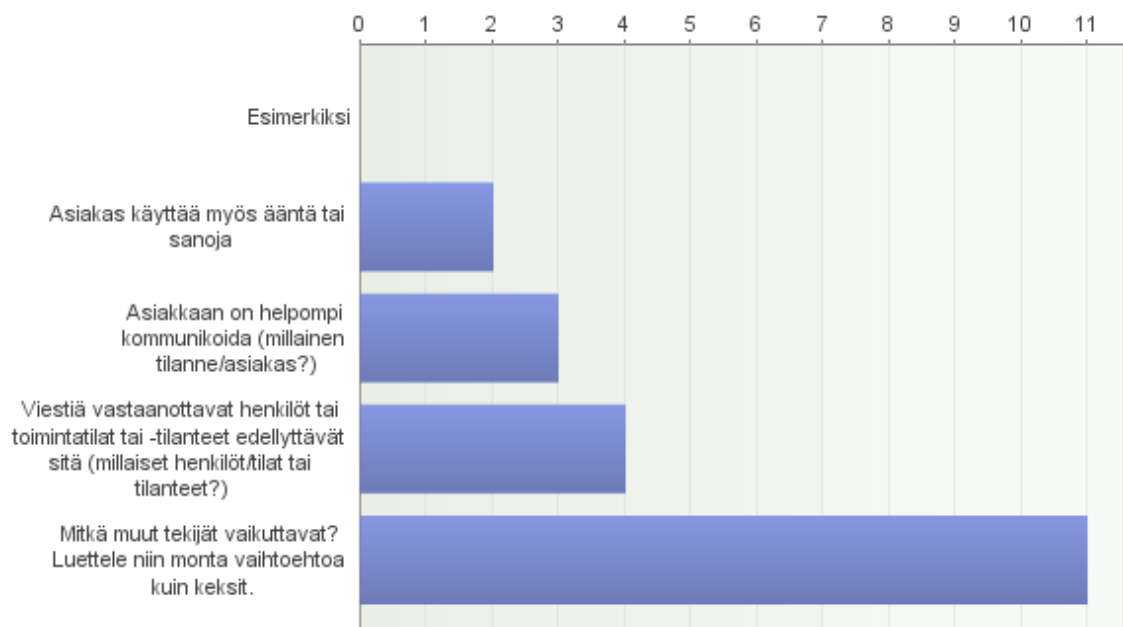
KUVIO 8. Simultaanisti tulkatun viestin kokoaminen

Kun siirryimme tarkastelemaan konsekutiivitulkkauksen menetelmän valintaan vaikuttavia tekijöitä, meillä oli 16 vastaajaa ja osumia oli 20. Osumien n on merkitty sulkeisiin tekstissä asianomaisissa kohdissa.

Suurin osa vastaajista tulkkaa viitottua puhetta käyttävää asiakasta konsekutiivisesti silloin, kun viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä (n = 4) ja asiakkaan on helpompi kommunikoida (n = 3). Kaksi vastaajaa vastasi myös mainiten ne tilanteet, joissa asiakas käyttää myös ääntä tai sanoja. Muita tulkkauksen menetelmän valintaan vaikuttavia tekijöitä vastaajat mainitsivat olevan muun muassa rauhallinen ympäristö ja tuttu aihe, tulkin hyvä viittomataito, jolloin kokonaisten lauseiden tuottaminen on helpompaa sekä asiakas on tuttu, jolloin tulkki tietää ymmärtäneensä asiakkaan viestin kokonaisuudessaan. Myös asiakkaan rakenteellisesti puutteellinen lause on varmistettava oikein kokonaisuutena asiakkaalta.

Asiakkaan on helpompi kommunikoida – vastausvaihtoehtoa vastaajat eivät olleet avanneet. Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä – vastausvaihtoehtoa vastaajat avasivat tarkoittamaan esimerkiksi lääkärissä käyntiä tai tilannetta, jossa vastaanottaja on etäällä ja viesti huudahdetaan hänelle.

Alla olevassa taulukossa on esitetty kaikki vastausvaihtoehdot ja niiden osumat. Taulukossa näkyvät ne tekijät, jotka vaikuttavat siihen, että viitottua puhetta käytävää asiakasta tulkitaan konsekutiivisti.

KUVIO 9. Konsekutiivitulkkausmenetelmän valintaan vaikuttavat tekijät viitotun puheen asiakkaan tulkkauksessa

Kysyimme tulkeilta millä menetelmillä he tulkkaavat keskustelun toista osapuolta viitottua puhetta käytävälle asiakkaalle. Kysyimme myös tapahtuuko tulkkaus tällöin konsekutiivisesti vai simultaanisti. Meillä oli 16 vastaajaa ja osumia yhteensä 8. Osumien n on merkitty sulkeisiin tekstissä asianomaisissa kohdissa.

Suurin osa vastaajista vastasi tulkkaavansa keskustelun toista osapuolta asiakkaalle viittomalla (n = 5), jolloin on tärkeää myös eleiden, ilmeiden ja huulion

käyttö. Muutama mainitsi käyttävänsä avainsanoja, piirtämistä ja selkopuhetta (n = 3). Neljä vastaajaa erotteli vastauksissaan, tulkkavatko he asiakkaalle simultaanisti vai konsekutiivisti. Vastauksissa kerrottiin, että asiakkaalle voidaan tulkata selkeät ja tärkeät asiat simultaanisesti ja vaikeat aiheet konsekutiivisti, asiakkaalle voi kerrata asian viitotulla puheella puhujan jälkeen tai viittoa ääneni samanaikaisesti puhujan kanssa. Viitottua puhetta vastaajat kertoivat voivansa käyttää sekä simultaanisti että konsekutiivisti.

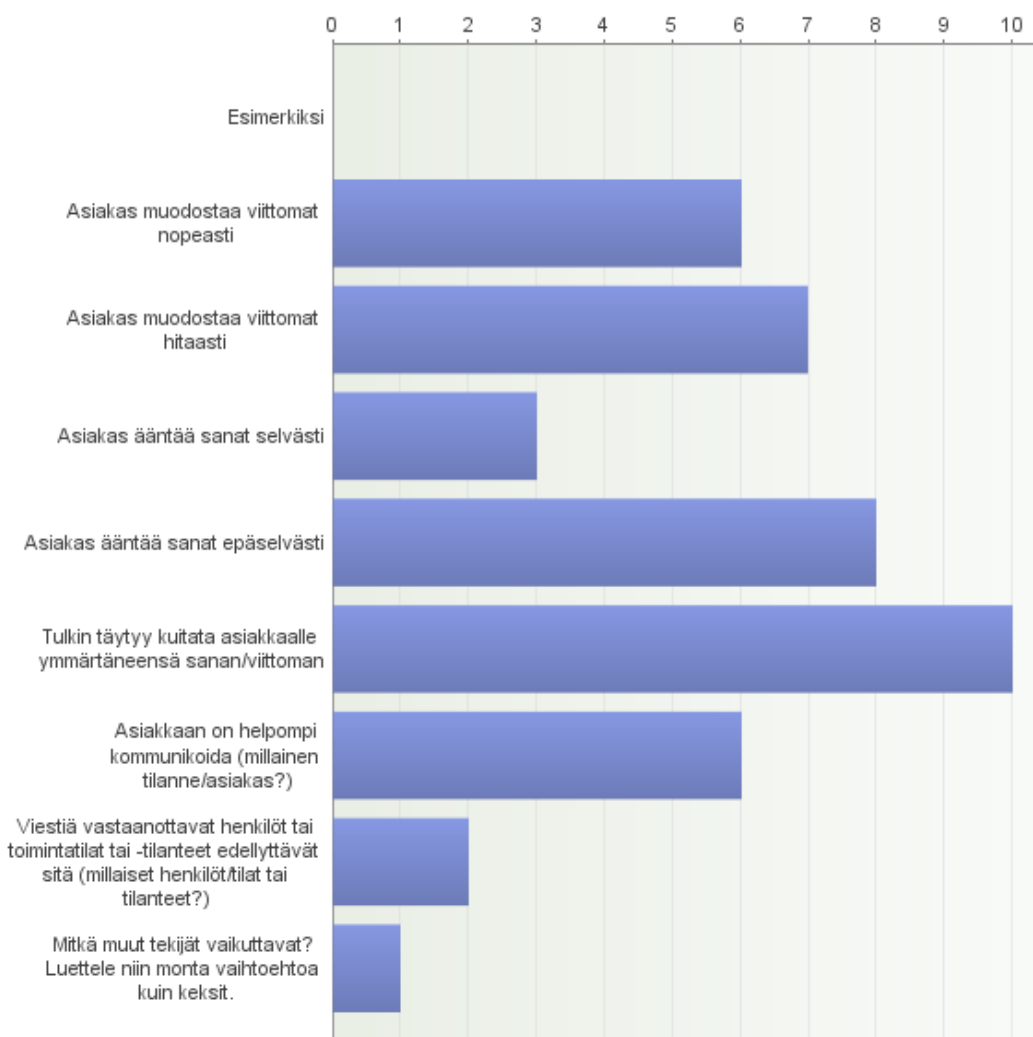
6.4 Tukiviittomien tulkkaukset simultaanisti ja konsekutiivisti

Kun tarkastelimme simultaanitulkkausmenetelmän valintaan vaikuttavia tekijöitä, meillä oli 16 vastaajaa ja osumia oli 43. Osumien n on merkitty sulkeisiin tekstissä asianomaisissa kohdissa.

Suurin osa vastaajista tulkkaa tukiviittomia käyttävää asiakasta simultaanisti silloin, kun tulkin täytyy kuitata asiakkaalle sana/viittoma (n = 10), asiakas ääntää sanat epäselvästi (n = 8) ja asiakas muodostaa viittomat hitaasti (n = 7), asiakas muodostaa viittomat nopeasti (n = 6) ja asiakkaan on helpompi kommunikoida (n = 6). Muutama vastaaja valitsi vastausvaihtoehdoksi seuraavat: asiakas ääntää sanan selvästi (n = 3) ja viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä (n = 2).

Asiakkaan on helpompi kommunikoida – vastausvaihtoehtoa vastaajat avasivat tarkoittamaan asiakkaita ja tilanteita, joissa asiakas on tuttu ja kommunikoi vain yhdellä sanalla tai viittomalla, asiakkaan tukiviittomien käsimuodot eivät ole selkeitä tai käsien spastisuus vaikuttaa viittomiin.

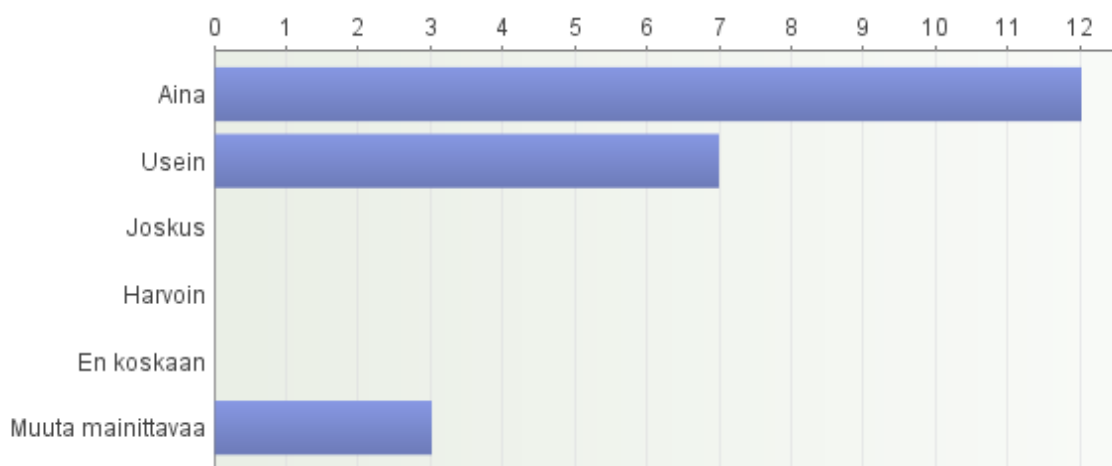
Alla olevassa taulukossa on esitetty kaikki vastausvaihtoehdot ja niiden osumat. Taulukossa näkyvät ne tekijät, jotka vaikuttavat siihen, että tukiviittomia käyttävää asiakasta tulkataan simultaanisti.

KUVIO 10. Simultaanitulkkausmenetelmän valintaan vaikuttavat tekijät tukiviittomia käyttävän asiakkaan tulkkauksessa

Kun tarkastelimme kuinka usein tukiviittomia käyttävän asiakkaan simultaanisti tulkattu viesti vielä lopuksi kootaan kokonaisuudeksi, meillä oli 16 vastaajaa ja osumia oli 22. Osumien n on merkitty sulkeisiin asianomaisissa kohdissa.

Suurin osa vastaajista vastasi kokoavansa lopuksi asiakkaan muodostaman lauseen aina (n = 12) ja usein (n = 7). Lisäksi vastaajat mainitsivat muuta mainittavaa – vastausvaihtoehdossa (n = 3), että lauseen kokoaminen on asiakaskohtaista riippuen asiakkaan toiveesta tai että lausetta täydennetään sitä kootessa, jotta se olisi ehyt. Alla olevassa taulukossa näkyy kuinka usein tukiviittomia käyttävän asiakkaan simultaanisti tulkattu viesti kootaan lopuksi kokonaisuudeksi.

KUVIO 11. Simultaanisti tulkatun viestin kokoaminen

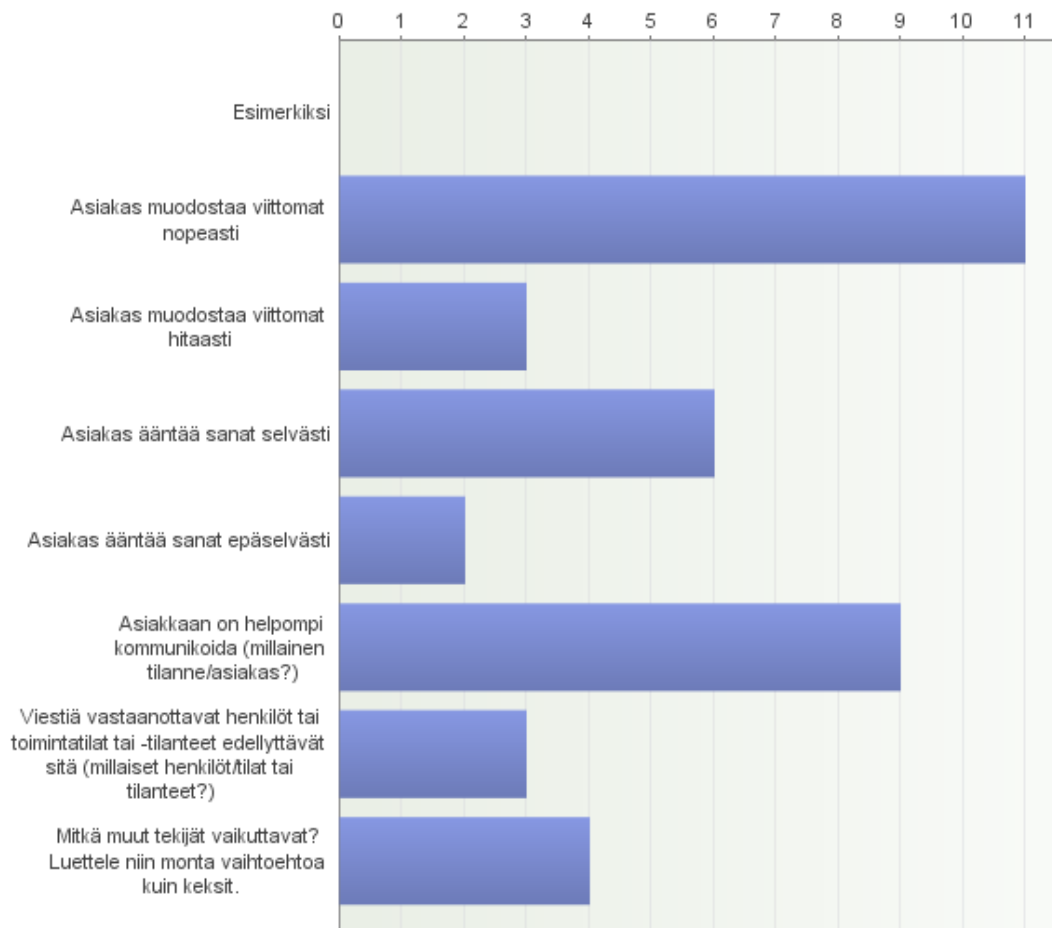
Kun siirryimme tarkastelemaan konsekutiivitulkkauksen menetelmän valintaan vaikuttavia tekijöitä, meillä oli 16 vastaajaa ja osumia oli 41. Osumien n on merkitty sulkeisiin tekstissä asianomaisissa kohdissa.

Suurin osa vastaajista tulkaa tukiviittomia käyttävää asiakasta konsekutiivisesti silloin, kun asiakas muodostaa viittomat nopeasti ($n = 11$), asiakkaan on helpompi kommunikoida ($n = 9$) ja kun asiakas ääntää sanat selvästi ($n = 6$). Muutama vastaaja valitsi vastausvaihtoehdot asiakas muodostaa viittomat hitaasti ($n = 3$), viestiä vastaanottavat henkilöt, toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä ($n = 3$) ja asiakas ääntää sanat epäselvästi ($n = 2$). Neljä vastaajaa listasi myös muita valintaan vaikuttavia tekijöitä, joita olivat tuttu asiakas, asiakas tuottaa vain muutamia viittomia tai sanoja, joista lause kootaan, sekä kokonainen viesti on helpompi tulkata ja se on rakenteellisesti oikein.

Asiakkaan on helpompi kommunikoida – kohtaa vastaajat avasivat tarkoittavansa asiakkaita ja tilanteita, joissa asiakkaan tuottamista yksittäisistä viittomista kootaan lause, jotta asiakkaan viestinmuodostaminen ei häiriinny, sekä kun asiakas on nopea viittoja tai tilanne on hektinen.

Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä – vastausvaihtoehtoa vastaajat avasivat tarkoittamaan tilannetta, jossa konsekutiivisesti tulkattu viesti on ympäristön ymmärtämisen kannalta parempi vaihtoehto.

Alla olevassa taulukossa on esitetty kaikki vastausvaihtoehdot ja niiden osumat. Taulukossa näkyvät ne tekijät, jotka vaikuttavat siihen, että tukiviittomia käyttävää asiakasta tulkataan konsekutiivisti.

KUVIO 12. Konsekutiivitulkkausmenetelmän valintaan vaikuttavat tekijät tukiviittomia käyttävän asiakkaan tulkkauksessa

Kysyimme tulkeilta millä menetelmillä he tulkkaavat keskustelun toista osapuolta tukiviittomia käyttävälle asiakkaalle. Kysyimme myös tapahtuuko tulkkaus tällöin konsekutiivisti vai simultaanisti. Meillä oli 16 vastaajaa ja osumia yhteensä 33. Osumien n on merkitty sulkeisiin tekstissä asianomaisissa kohdissa.

Suurin osa vastaajista vastasi tulkkaavansa keskustelun toista osapuolta asiakkaalle tukiviittomilla (n = 12) jonka yhteydessä mainittiin että tärkeää on myös

eleiden, ilmeiden ja osoittamisen käyttö, selkopuheella (n = 10) ja kuvien avulla (n = 3). Muita tulkkausmenetelmiä olivat piirtäminen (n = 2) ja esineiden käyttö (n = 1). Enemmistö niistä vastaajista, jotka erottelivat vastauksessaan tulkkavaatko he asiakkaalle simultaanisti vai konsekutiivisti (n = 5) kertoivat yleisesti ottaen tulkkavansa viestin konsekutiivisti selkokielellä tukiviittomien avulla, keskustelun toisen osapuolen viestin perään.

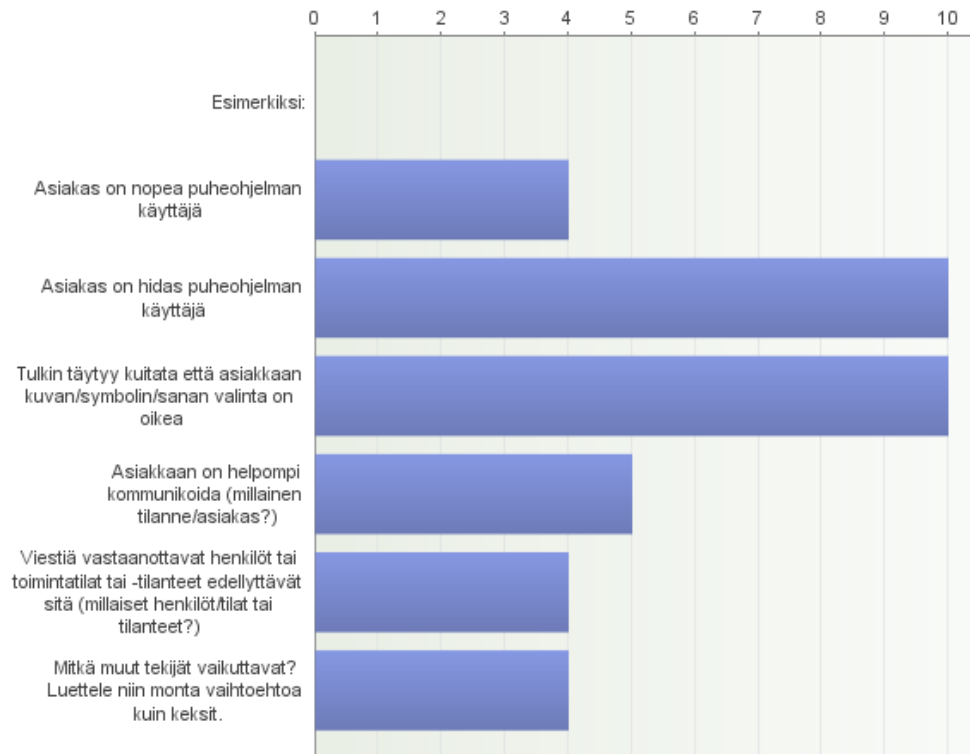
6.5 Teknisen puheohjelman tulkkaus simultaanisti ja konsekutiivisti

Kun tarkastelimme simultaanitulkkkausmenetelmän valintaan vaikuttavia tekijöitä, meillä oli 16 vastaajaa ja osumia oli 37. Osumien n on merkitty sulkeisiin tekstissä asianomaisissa kohdissa.

Suurin osa vastaajista tulkkaa jotain teknistä puheohjelmaa käyttävää asiakasta simultaanisti silloin, kun asiakas on hidaskäyttöinen puheohjelman käyttäjä (n = 10), tulkin täytyy kuitata, että asiakkaan kuvan/symbolin/sanan valinta on oikea (n = 10) ja asiakkaan on helpompaa kommunikoida (n = 5). Muutama vastaaja valitsi vastausvaihtoehdot viestiä vastaanottavat henkilöt, toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä (n = 4) ja asiakas on nopea puheohjelman käyttäjä (n = 4). Neljä vastaajaa listasi myös muita valintaan vaikuttavia tekijöitä, joita olivat seuraavat: asiakas on väsynyt eikä jaksaa keskittyä, asiakkaan taito ei riitä, asiakas ei muodosta kokonaisia lauseita, vaan ilmaisu täydennetään lauseeksi, sekä laitekohtaisuus.

Asiakkaan on helpompaa kommunikoida – vastausvaihtoehtoa vastaajat eivät olleet avanneet. Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä – vastausvaihtoehtoa vastaajat avasivat tarkoittamaan tilanteita joissa ympäristön on helpompaa ymmärtää viesti, sekä viestin vastaanottaja odottaa viestiä eikä ole tottunut odottamaan sen muodostumista.

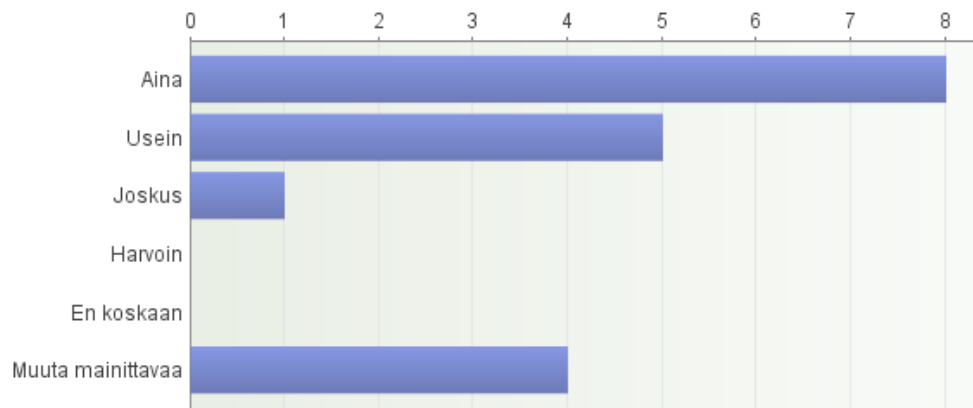
Alla olevassa taulukossa on esitetty kaikki vastausvaihtoehdot ja niiden osumat. Taulukossa näkyvät ne tekijät, jotka vaikuttavat siihen, että teknistä puheohjelmaa käyttävää asiakasta tulkkataan simultaanisti.

KUVIO 13. Simultaanitulkkausmenetelmän valintaan vaikuttavat tekijät teknistä puheohjelmaa käyttävän asiakkaan tulkkauksessa

Kun tarkastelimme kuinka usein teknistä puheohjelmaa käyttävän asiakkaan simultaanisti tulkattu viesti vielä lopuksi kootaan kokonaisuudeksi, meillä oli 16 vastaajaa ja osumia oli 18. Osumien n on merkitty sulkeisiin asianomaisissa kohdissa.

Suurin osa vastaajista vastasi kokoavansa lopuksi asiakkaan muodostaman lauseen aina ($n = 8$) ja usein ($n = 5$). Yksi vastaaja valitsi vastausvaihtoehdoksi joskus ($n = 1$). Lisäksi vastaajat mainitsivat muuta mainittavaa vastausvaihtoehdossa kokoamisen riippuvan siitä, onko asiakkaalla käytössä puhesynteesi, tilanne vaatii kokoamista, sekä millainen tekninen laite, puheohjelma ja sen ominaisuudet ovat ja miten asiakas haluaa viestinsä koottavan. Alla olevassa taulukossa näkyy kuinka usein teknistä puheohjelmaa käyttävän asiakkaan simultaanisti tulkattu viesti kootaan lopuksi kokonaisuudeksi.

KUVIO 14. Simultaanisti tulkatun viestin kokoaminen

Kun siirryimme tarkastelemaan konsekutiivitulkkauksen menetelmän valintaan vaikuttavia tekijöitä, meillä oli 16 vastaajaa ja osumia oli 33. Osumien n on merkitty sulkeisiin tekstissä asianomaisissa kohdissa.

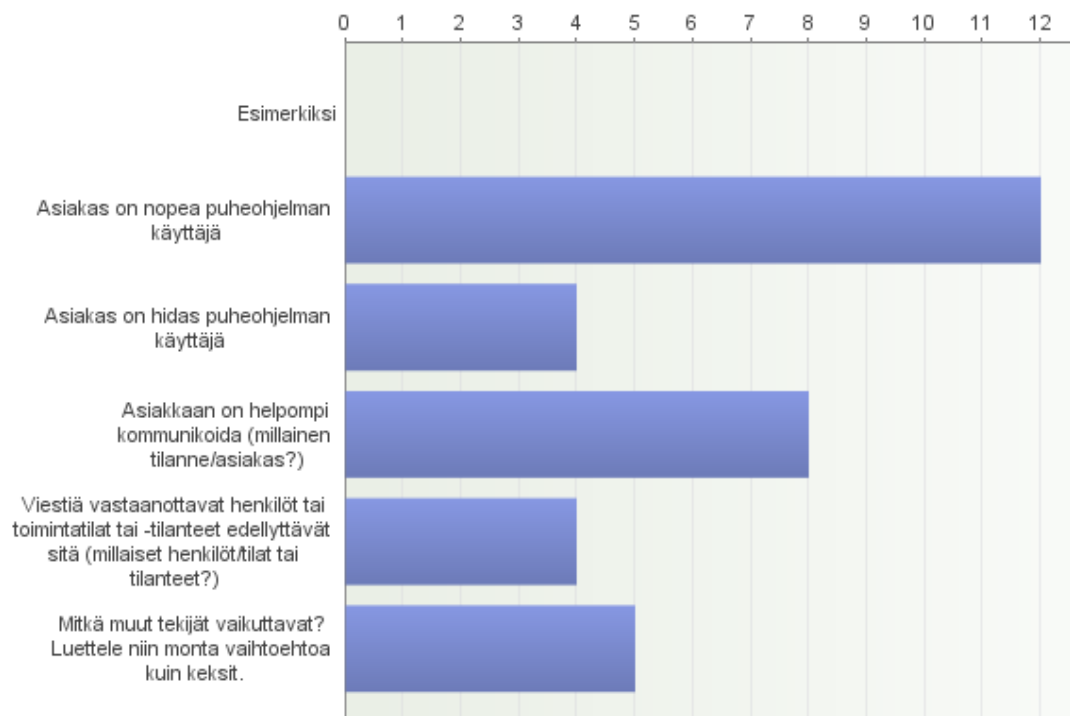
Suurin osa vastaajista tulkaa jotain teknistä puheohjelmaa käyttävää asiakasta konsekutiivisesti silloin kun asiakas on nopea puheohjelman käyttäjä ($n = 12$), asiakkaan on helpompi kommunikoida ($n = 8$). Muutama vastaaja valitsi vastausvaihtoehdot viestiä vastaanottavat henkilöt, toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä ($n = 4$), asiakas on hidas puheohjelman käyttäjä ($n = 4$). Viisi vastaajaa lisäsi myös muita valintaan vaikuttavia tekijöitä joita olivat tottumaton ympäristö, viesti kootaan aina, paitsi jos jokin merkki täytyy kuitata erikseen, asiakas harjoittelee lauseiden muodostamista, sekä millainen tekninen laite, puheohjelma ja sen ominaisuudet ovat ja miten asiakas haluaa viestinsä koottavan.

Asiakkaan on helpompi kommunikoida – vastausvaihtoehtoa vastaajat avasivat tarkoittamaan asiakkaita ja tilanteita, joissa tulkki ei keskeytä tai häiritse asiakkaan viestin tuottamista, asiakas haluaa tuottaa viestinsä itsenäisesti ennen tulkkausta, viesti tulkataan konsekutiivisesti koska puheohjelma saattaa muokata sanoja tai jos asiakasta häiritsee jokaisen sanan tulkkaminen erikseen.

Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimitilat tai tilanteet edellyttävät sitä – vastausvaihtoehtoa vastaajat avasivat tarkoittamaan tilanteita, joissa asiakas saa sanoa

viestinsä rauhassa loppuun ja kuulija jaksaa odottaa viestin muodostumista, tai kun ympäristön on helpompi ymmärtää konsekutiivisesti tulkattu viesti.

Alla olevassa taulukossa on esitetty kaikki vastausvaihtoehdot ja niiden osumat. Taulukossa näkyvät ne tekijät, jotka vaikuttavat siihen, että teknistä puheohjelmaa käyttävää asiakasta tulkataan konsekutiivisesti.

KUVIO 15. Konsekutiivitulkkausmenetelmän valintaan vaikuttavat tekijät teknistä puheohjelmaa käyttävän asiakkaan tulkkauksessa

Kysyimme tulkeilta millä menetelmillä he tulkkaavat keskustelun toista osapuolta teknistä puheohjelmaa käyttävälle asiakkaalle. Kysyimme myös tapahtuuko tulkkaus tällöin konsekutiivisesti vai simultaanisti. Meillä oli 16 vastaajaa ja osumia yhteensä 20. Osumien n on merkitty sulkeisiin tekstissä asianomaisissa kohdissa.

Suurin osa vastaajista vastasi tulkkaavansa keskustelun toista osapuolta asiakkaalle selkopuheella (n = 10) ja asiakkaan oman puheohjelman avulla (n = 4). Muutama mainitsi käyttävänsä piirtämistä, kirjoittamista ja viittomia (n = 3). Ne

vastaajat, jotka erottelivat vastauksessaan, tulkkavatko he simultaanisti vai konsekutiivisti (n = 3) kertoivat tulkkavansa asiakkaalle viestejä konsekutiivisti. Menetelmiä ei tarkemmin eritelty, mutta yksi vastaaja kertoi tulkkavansa konsekutiivisti selkokielellä, koska viestin kokonaisuuden on oltava selvillä, jotta sen voi selkokielistää.

6.6 Ennalta mietitty tulkkausmenetelmän valinta

Suurin osa vastaajista ei valmistaudu tulevaan tulkkaukseen miettien etukäteen aikooko hän tulkata asiakasta simultaanisti tai konsekutiivisti (n = 9). Vastaajat, jotka eivät mieti tulkkausmenetelmää etukäteen, avasivat syinä olevan: ennalta sovittu tapa, eli asiakas on tuttu ja tulkki tietää, kuinka asiakasta tulkataan. Jos asiakas on uusi, asiakkaalle sopiva ja mieluisa tulkkausmenetelmä opitaan ja luodaan käytännössä. Vastauksissa painottui myös tulkin mukautumiskyky, eli tulkkausmenetelmää ei voi miettiä etukäteen, vaan on toimittava tilanteen mukaan ja vaihdettava tulkkausmenetelmää tarvittaessa. Valmistautumista tulkkausmenetelmää etukäteen miettien ei pidetty myöskään mahdollisena siksi, että tulkkausmenetelmästä sovitaan itse tulkkauksitilanteessa, eikä tulkki voi sitä itse etukäteen päättää.

Osa vastaajista vastasi valmistautuvansa tulevaan tulkkaukseen miettien etukäteen, aikooko hän tulkata asiakasta simultaanisti tai konsekutiivisti (n = 6). Vastaajat kertoivat vastauksissaan, että valmistautumista voi tehdä tulkkausmenetelmää etukäteen miettien silloin, kun tuleva tulkkauksitilanne on uusi tai erikoinen, mutta varsinainen valinta tehdään paikan päällä itse tilanteessa. Esiin nostettiin myös, että valmistautumista tulkkausmenetelmää miettien voi tehdä asiakkaan kanssa ennalta tehdyn sopimuksen mukaan, mutta se riippuu asiakkaan viestintuottonopeudesta; jos viestit ovat lyhyitä, tulkkausmenetelmää voi miettiä etukäteen. Tulkkausmenetelmien etukäteen miettiminen koettiin tarpeelliseksi myös siksi, ettei itse tulkkauksitilanteesta tule yllättävä sekä se, ymmärtääkö keskustelun toinen osapuoli odottaa viestin muodostumista. Vastaajat kokivat, että valmistautumista tulkkausmenetelmää miettien voi tehdä myös riippuen keskustelun toisen osapuolen tuttuudesta.

Asiakkaan kommunikointitapa nousi esiin molemmissa vastauksissa. Riippuu asiakkaan kommunikointitavasta, voiko tulevaan tulkkausmenetelmään valmistautua tulkkausmenetelmää miettien. Vastauksia ei kuitenkaan avattu enemmän.

Vastaajat kertoivat, että konsekutiivista tulkkausmenetelmää voi etukäteen miettiä (n = 2) käyttävänsä mahdollisuuksien mukaan silloin, kun asiakkaan viestit ovat lyhyitä. Konsekutiivista tulkkausmenetelmää etukäteen miettiessä vastaajat kertoivat miettivänsä myös sitä, ymmärtävätkö tilanteen muut osapuolet tai keskustelun toinen osapuoli odottaa viestin muodostamista. Yksi vastaaja vastasi valmistautuvansa yleensä tulkaamaan simultaanisesti tilanteen edetessä.

Suurin osa vastaajista ei valmistaudu tulevaan tulkkausmenetelmään miettien etukäteen, aikooko hän tulkata keskustelun toista osapuolta asiakkaalle simultaanisesti tai konsekutiivisesti (n = 6). Suurimpana syynä tähän vastaajat painottivat tulkin mukautumiskykyä: yleensä tulkkausmenetelmä sovitaan paikan päällä ja vaihdetaan tilanteen ja tarpeen mukaan. Muita syitä vastaajat, jotka eivät mieti tulkkausmenetelmän valintaa etukäteen avasivat olevan: ennalta sovittu tapa ja asiakkaan toive, tuttu ympäristö ja tuttu keskustelun toinen osapuoli, tilannesidonnaisuus ja tulkki ei itse päättä tulkkausmenetelmästä ja tulkkausmenetelmä riippuu asiakkaan kommunikointitavasta.

Osa vastaajista vastasi valmistautuvansa tulevaan tulkkausmenetelmään miettien etukäteen, aikooko hän tulkata keskustelun toista osapuolta asiakkaalle simultaanisesti tai konsekutiivisesti (n = 5). Valmistautumista voi vastaajien mukaan tehdä miettimällä tulevaa tilannetta, mutta tulkin on tilanteessa oltava muuntautumiskykyinen ja edettävä tilanteen mukaan. Valmistautumista tulkkausmenetelmää miettien voi vastaajien mukaan tehdä myös silloin, kun asiakkaan tuleva kommunikointikumppani on vieras.

Vastaajat vastasivat, että konsekutiivista tulkkausmenetelmää voi etukäteen miettiä (n = 5) käyttävänsä silloin, kun asiakkaalle selkokielistetään keskustelun toisen osapuolen viestiä. Viestin on oltava selvillä, jotta sen voi selkokielistää. Kon-

sekutiivitulkkausta käytetään myös tilanteissa, joissa asiakkaalle piirretään kokonaisuuksia. Simultaanista tulkkausmenetelmää puolestaan voi vastaajien mukaan etukäteen miettiä käyttävänsä, kun asiakkaalle tulkataan keskustelun toista osapuolta pikapiirtämällä, kirjoittamalla tai viittomien avulla. Pikapiirtämisen ja viittomien käytön yhteydessä myös mainittiin, että vaikka tulkkausta asiakkaalle tehtäisiinkin simultaanisti, viesti kuitenkin kootaan lopussa kokonaisuudeksi, eli tulkkaus muuttuu konsekutiiviksi.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Suurin osa opinnäytetyömme kyselyyn vastanneista tulkeista oli tehnyt pääsääntöisesti puhevammaisten tulkin töitä kuusi vuotta tai pidempään. He työskentelivät tulkkeina pääasiassa Etelä- ja Länsi-Suomen kilpailutusalueella ja olivat valmistuneet puhevammaisten tulkiksi erikoisammattitutkinnolla.

Vastausten perusteella näyttäisi siltä, että tulkkausmenetelmän valinnassa on yhtenevyyttä eri kommunikaatiomenetelmien kohdalla. Tekijät vaikuttavat siihen, milloin asiakasta tulkitaan simultaanisti tai konsekutiivisti asiakkaan käyttämästä kommunikaatiomenetelmästä riippumatta.

Simultaanitulkkausmenetelmä valikoitui lähes jokaisessa kommunikaatiomenetelmässä silloin, kun asiakas käyttää menetelmäänsä hitaasti. Ainoa menetelmä, joka erosi tästä havainnosta oli tukiviittomien käyttö, jonka kohdalla ei näyttänyt olevan eroa siinä, kommunikoiko asiakas nopeasti vai hitaasti. Simultaanitulkkausmenetelmä valikoitui myös silloin, kun kyseessä oli erityistä tarkkuutta vaativia tilanne (esimerkiksi pankkiasiointi tai lääkärikäynti), sekä asiakkaalle vaikeissa tilanteissa (esimerkiksi asiakkaan hankala olotila tai tapahtuma). Näissä tilanteissa simultaanisti tulkattu viesti usein kuitenkin kootaan kokonaisuudeksi viestin muodostumisen jälkeen.

Konsekutiivitulkkausmenetelmä valikoitui jokaisessa kommunikaatiomenetelmässä puolestaan silloin, kun asiakas käyttää menetelmäänsä nopeasti, jolloin simultaanitulkkausta ei välttämättä käytetä ollenkaan. Konsekutiivitulkkausta käytetään useimmin myös silloin, kun asiakas ja hänen kommunikaatiomenetelmänsä on tuttu. Vastauksista voi päätellä, että simultaania tulkkausmenetelmää ei käytetä ollenkaan ja asiakasta tulkitaan konsekutiivisti aina silloin, jos asiakkaan viestin tuotto häiriintyy simultaanitulkkauksen vuoksi.

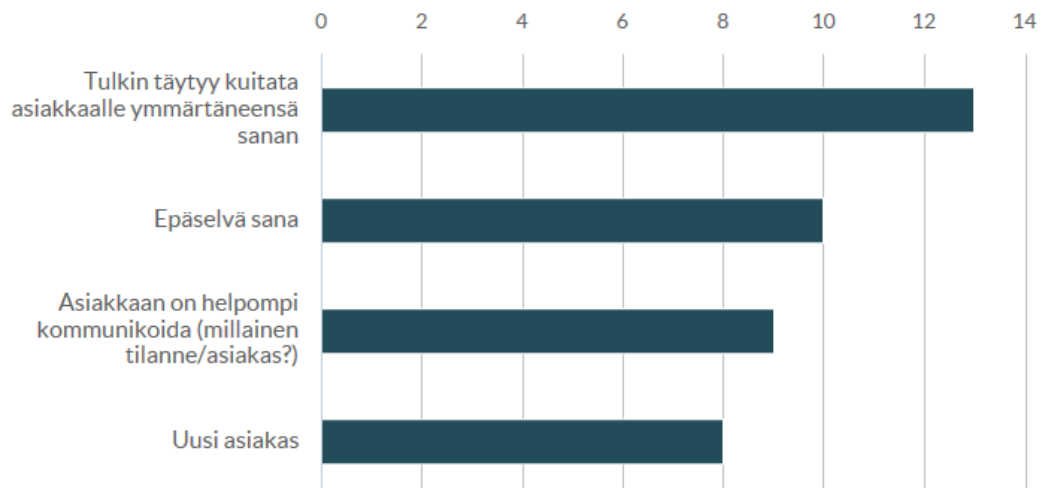
Yhteneväistä jokaisen kommunikaatiomenetelmän tulkkauksessa oli myös se, että suurimmaksi osaksi tulkit tuntuvat tulkkaavan asiakasta ensin simultaanisti, joko sanat kuiskaten tai äänen sanoen. Sen jälkeen tulke kootaan kokonaiseksi

lauseeksi ja tulkataan konsekutiivisti. Vastauksissa korostui myös, että tulkit lähes aina varmistivat asiakkaalta viestin oikeellisuuden ennen tulkkausta (sekä simultaanisesti tuotetut sanat että konsekutiivisesti kootun lauseen). Simultaanisti ääneen sanotut sanat varmistettiin asiakkaalta usein siksi, että asiakas voi helpommin korjata virheellisesti tulkatun sanan heti. Syinä tähän mainittiin suurimmaksi osaksi olevan asiakkaan motoriset rajoitteet (esimerkiksi CP-vamma) tai muistiin ja ymmärrykseen liittyvät ongelmat. Motoriset ongelmat vaikuttavat siihen, että asiakkaan puheen tuotto on vaikeutunut ja hänen voi olla vaikea korjata ja sanoittaa uudelleen jo kokonaiseksi koottu lause. Tulke on helpompi korjata sana kerrallaan varmistettuna. Muistin ja ymmärtämisen vaikeudet voivat vaikuttaa niin, että asiakkaan on vaikeaa muistaa enää sanomaansa lausetta sen sanottuaan, jolloin lauseen korjaaminen on vaikeaa.

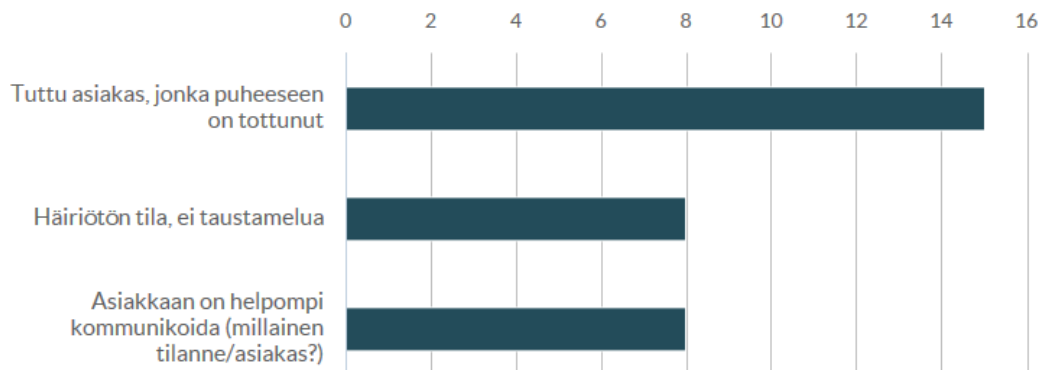
Kaikkia kommunikaatiomenetelmiä yhdistävien tekijöiden lisäksi oli löydettävissä myös tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, tulkataanko tiettyä kommunikaatiomenetelmää käyttävää asiakasta simultaanisti vai konsekutiivisti. Tarkastelemamme kommunikaatiomenetelmät ovat siis epäselvä puhe, kuvakansiot, viitottu puhe, tukiviittomat ja tekniset puheohjelmat. Olemme koonneet jokaisesta kommunikaatiomenetelmästä ne tekijät, jotka eniten vaikuttavat siihen, kumpi tulkkausmenetelmä valikoituu.

Epäselvää puhetta käyttävää asiakasta tulkattaessa simultaanin tulkkausmenetelmän valinta näyttäisi eroavan konsekutiivista tulkkausmenetelmän valinnasta niin, että asiakasta tulkataan simultaanisti silloin, kun tulkin täytyy kuitata asiakkaalle ymmärtäneensä sana, asiakas sanoo sanan epäselvästi tai kun asiakas on uusi. Simultaanisti tulkataan myös silloin, kun asiakkaalla on muistiin liittyviä ongelmia tai motorisia rajoitteita. Tulke on tällöin helpompi korjata heti simultaanisti tulkatessa. Simultaani tulkkausmenetelmä valikoitui myös silloin, kun kyseessä oli vaikea tai erityistä tarkkuutta vaativa asioimistilanne tai kun asiakkaan vointi vaikeuttaa asioiden edistymistä. Konsekutiivisti asiakasta voidaan puolestaan tulkata silloin, kun asiakas on tuttu ja hänen puheeseensa on tottunut, tila on häiriötön eikä taustamelua ole. Konsekutiivisti tulkataan myös siksi, ettei asiakkaan kommunikointi ja viestintuotto häiriinny, vaan hän saa puhua omaan tahtiinsa, haluaa puhua kokonaisia lauseita tai hänen on helpompi sanoittaa lause

kokonaisuena. Alla olevissa taulukoissa on vertailtuna ne tekijät, jotka eniten vaikuttavat siihen, tulkataanko epäselvän puheen asiakasta simultaanisti vai konsektiivisti.

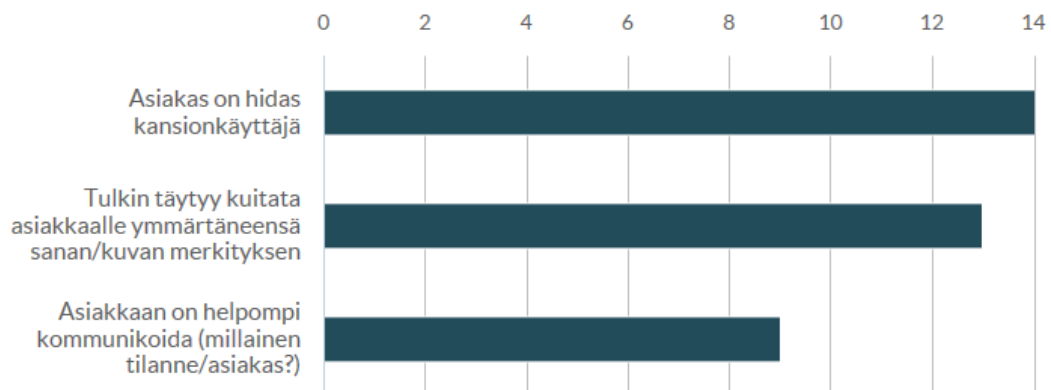
KUVIO 16. Simultaanitulkkaukseen eniten vaikuttavat tekijät epäselvän puheen asiakkaan tulkkauksessa

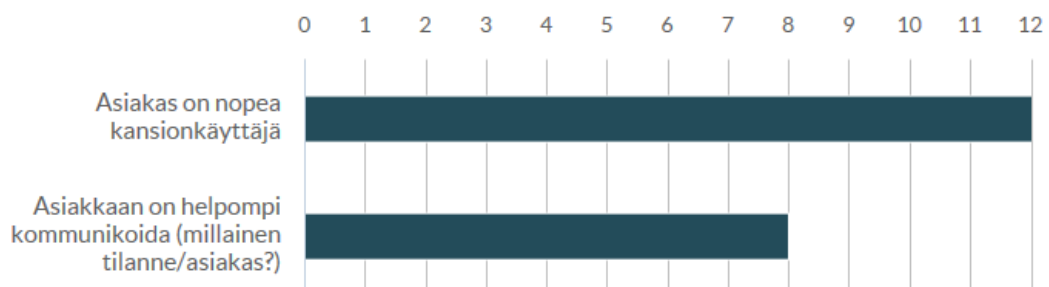
KUVIO 17. Konsektiivitulkkaukseen eniten vaikuttavat tekijät epäselvän puheen asiakkaan tulkkauksessa

Kuvakansiota käyttävää asiakasta tulkattaessa simultaanin tulkkauksen menetelmän valinta näyttäisi eroavan konsektiivista tulkkauksen menetelmän valinnasta niin, että asiakasta tulkataan simultaanisti silloin, kun asiakas käyttää kansiota hitaasti tai tulkin täytyy kuitata asiakkaalle ymmärtäneensä sanan tai kuvan merkityksen. Simultaani tulkkauksen menetelmä näytti valikoituvan myös silloin, kun asiakas ilmai-

see itseään yksittäisin kuvin, haluaa varmistuksen tai hänellä on muistiin tai ymmärtämiseen liittyviä vaikeuksia. Puolestaan konsekutiivin tulkkausmenetelmän valikoitumiseen näytti vaikuttavan eniten se, että asiakas on nopea kansion käyttäjä. Lisäksi asiakasta tulkataan konsekutiivisesti useimmin myös silloin kun asiakas osoittaa yhtä tai kahta kuvaa, jotka tulkin tulee koota kokonaisiksi lauseiksi tai kun asiakas on taitava kansionkäyttäjä ja muistaa itse lauseensa alusta loppuun. Alla olevissa taulukoissa on vertailtuna ne tekijät, jotka eniten vaikuttavat siihen tulkataanko kuvakansiota käyttävää asiakasta simultaanisti vai konsekutiivisesti.

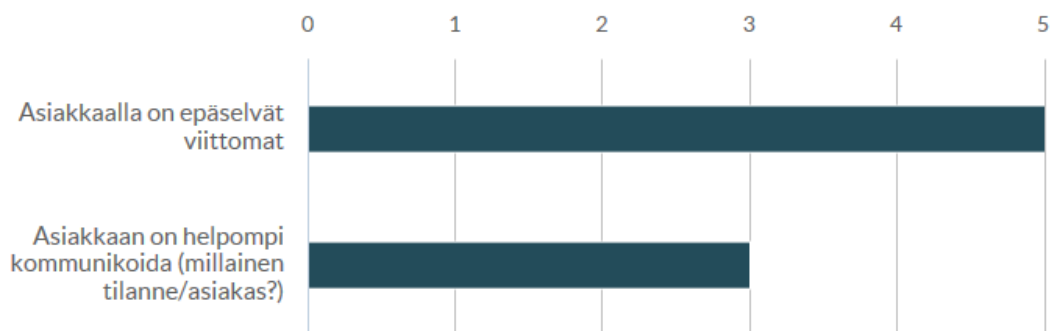
KUVIO 18. Simultaanitulkkaukseen eniten vaikuttavat tekijät kuvakansiota käyttävän asiakkaan tulkkauksessa

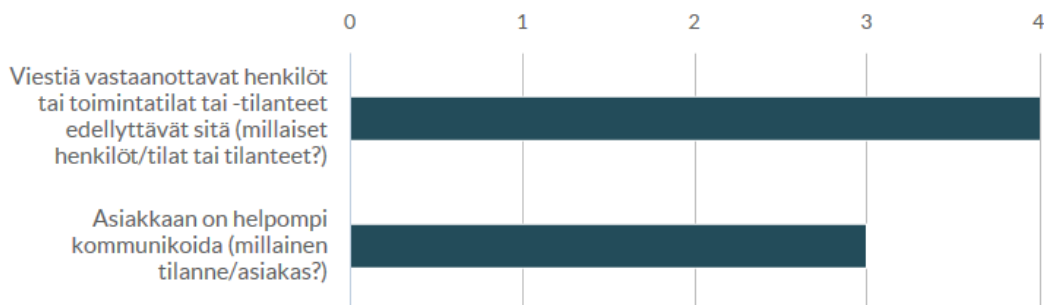
KUVIO 19. Konsekutiivitulkkaukseen eniten vaikuttavat tekijät kuvakansiota käyttävän asiakkaan tulkkauksessa

Viitottua puhetta käyttävää asiakasta tulkattaessa näyttäisi vastausten perusteella siltä, että simultaanitulkkausmenetelmä valikoituu silloin, kun asiakkaan viittomien käsimuodot ovat epäselviä tai asiakas ei käytä ääntä tai huuliota, jolloin

simultaanitulkkaus toimii tulkkeen oikeellisuuden varmistajana. Konsekutiivisesti viitottua puhetta käyttävää asiakasta tulkataan puolestaan kun kyseessä on esimerkiksi lääkärikäynti tai tilanne, jossa vastaanottaja on etäällä ja viesti huudetaan hänelle sekä silloin, kun asiakas viitto nopeasti. Alla olevissa taulukoissa on vertailtuna ne tekijät, jotka eniten vaikuttavat siihen tulkataanko viitottua käyttävää asiakasta simultaanisti vai konsekutiivisti.

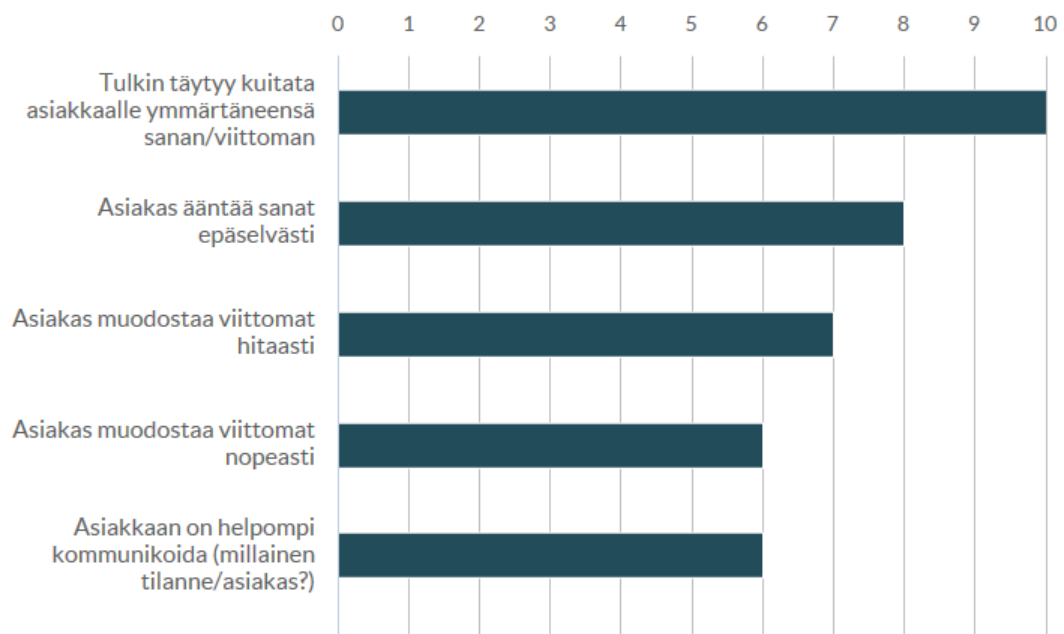
KUVIO 20. Simultaanitulkkausmenetelmän valintaan eniten vaikuttavat tekijät viitotun puheen tulkkauksessa

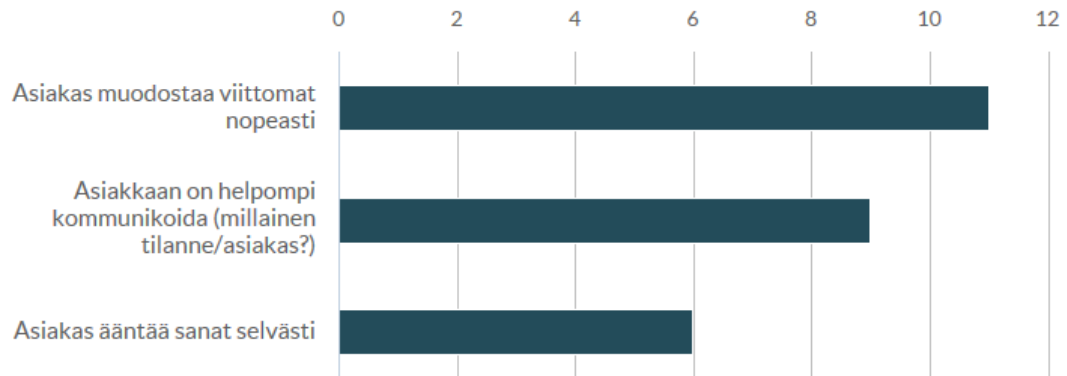
KUVIO 21. Konsekutiivitulkkausmenetelmän valintaan eniten vaikuttavat tekijät viitotun puheen asiakkaan tulkkauksessa

Tukiviittomia käyttävää asiakasta tulkattaessa simultaanin tulkkausmenetelmän valinta näyttäisi eroavan konsekutiivista tulkkausmenetelmän valinnasta niin, että asiakasta tulkataan simultaanisti silloin, kun tulkin täytyy kuitata asiakkaalle sana/viittoma tai kun asiakas ääntää sanat epäselvästi. Simultaani tulkkausmenetelmä näytti valikoituvan myös silloin, kun asiakas kommunikoi vain yhdellä sanalla tai viittomalla, tukiviittomien käsimuodot eivät ole selkeitä tai kun asiakas on

tuttu. Simultaanin tulkkauksen valintaan ei vastausten perusteella näyttänyt vaikuttavan se, muodostaako asiakas viittomia nopeasti tai hitaasti. Puolestaan konsekutiivin tulkkauksen valintaan näytti vaikuttavan eniten se, että asiakas muodostaa viittomat nopeasti ja ääntää sanat selvästi. Lisäksi asiakasta tulkitaan konsekutiivisesti useimmin myös silloin, kun asiakas on nopea viittoja tai tilanne on hektinen sekä silloin, kun asiakkaan tuottamista yksittäisistä viittomista kootaan lause, jotta asiakkaan viestinmuodostaminen ei häiriinny. Alla olevissa taulukoissa on vertailtuna ne tekijät, jotka eniten vaikuttavat siihen tulkitaanko tukiviittomia käyttävää asiakasta simultaanisti vai konsekutiivisesti.

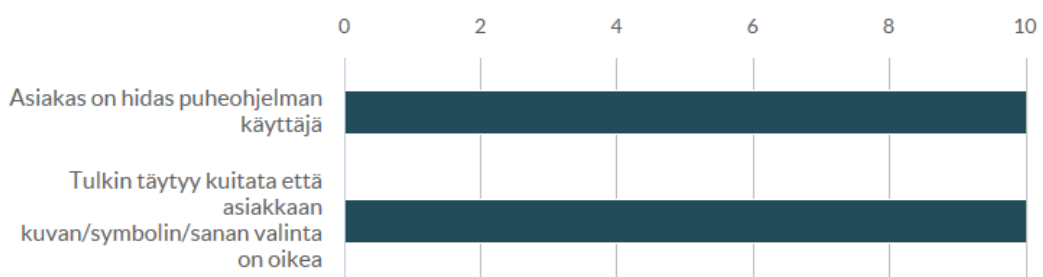

KUVIO 22. Simultaanitulkkauksen valintaan eniten vaikuttavat tekijät tukiviittomia käyttävän asiakkaan tulkkauksessa

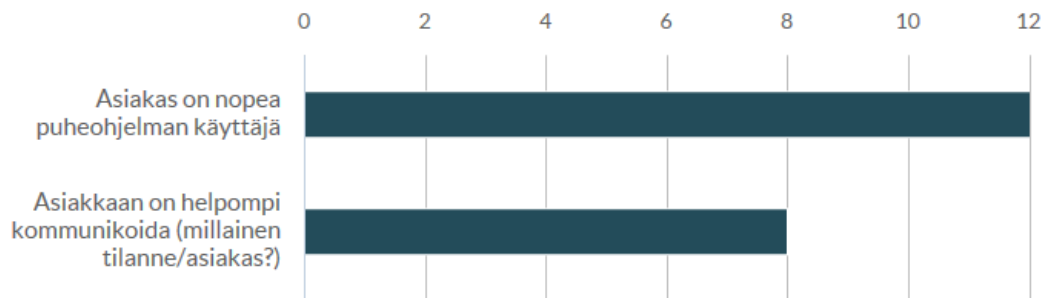

KUVIO 23. Konsekutiivitulkkausmenetelmän valintaan eniten vaikuttavat tekijät tukiviittomia käyttävän asiakkaan tulkkauksessa

Teknistä puheohjelmaa käyttävää asiakasta näytettiin vastausten perusteella tulkattavan simultaanisti eniten silloin, kun asiakas on hidas puheohjelman käyttäjä tai silloin, kun tulkin täytyy kuitata asiakkaalle hänen valitsemansa kuvan, symbolin tai sanan oikeellisuuden. Konsekutiivisti asiakasta voidaan puolestaan useimmin tulkata silloin, kun asiakas on nopea puheohjelman käyttäjä. Lisäksi konsekutiivisti tulkataan eniten myös siksi, että puheohjelma saattaa muokata sanoja, jolloin viesti tulee tulkata konsekutiivisti. Lisäksi asiakas saattaa haluta muodostaa viestinsä itsenäisesti tai asiakasta saattaa häiritä jokaisen sanan tulkaaminen erikseen, joten konsekutiivisti tulkatessa tulkki ei häiritse tai keskeytä asiakkaan viestin tuottamista. Alla olevissa taulukoissa on vertailtuna ne tekijät, jotka vaikuttavat siihen tulkataanko teknistä puheohjelmaa käyttävää asiakasta simultaanisti vai konsekutiivisti.

KUVIO 24. Simultaanitulkkkausmenetelmän valintaan eniten vaikuttavat tekijät teknistä puheohjelmaa käyttävän asiakkaan tulkkauksessa

KUVIO 25. Konsekutiivitulkkausmenetelmän valintaan eniten vaikuttavat tekijät teknistä puheohjelmaa käyttävän asiakkaan tulkkauksessa

Kysyimme jokaisen kommunikaatiomenetelmän yhteydessä myös tulkkausmenetelmän valikoitumista tulkattaessa keskustelun toisen osapuolen viestiä asiakkaan suuntaan. Vastausten perusteella näyttäisi siltä, että menetelmänä asiakkaan suuntaan, jos asiakas viestin selventämistä tarvitsee, käytetään suurimaksi osin selkopuhetta riippumatta asiakkaan itse käyttämästä kommunikaatiomenetelmästä. Jokaisen menetelmän kohdalla kuitenkin löytyi yksilöllisiä eroja siten, että selkopuheen lisäksi asiakkaan omaa kommunikaatiomenetelmää käytettiin asiakkaalle tulkattaessa. Jokaisen kommunikaatiomenetelmän vastausten kohdalla myös tukiviittomat selkopuheen tukena toistuivat useamman kerran.

Vastauksista voi päätellä, että keskustelun toisen osapuolen viesti asiakkaalle tulkataan yleensä konsekutiivisesti. Vastauksista kävi ilmi, että viestin kokonaisuuden on oltava selvillä, jotta sen voi selkokielistää. Vastauksista kävi myös ilmi, että keskustelun toista osapuolta voi tulkata asiakkaalle usein sanalistojen avulla, jolloin toisen osapuolen tulkkausta asiakkaan suuntaan voidaan tehdä simultaanisti. Viitottu puhe oli ainoa kommunikaatiomenetelmä, jonka yhteydessä selkeästi mainittiin, että sen tulkkaus voi olla mahdollista sekä simultaanisti että konsekutiivisesti, eli asiaa voi kerrata viitotulla puheella puhujan jälkeen tai asiaa voi viittoa ääneti samanaikaisesti puhujan kanssa. Vastauksissa koskien tulkkausmenetelmän valikoitumista keskustelun toista osapuolta asiakkaalle tulkattaessa, tulee huomioida, että kysymyksen asetteluun vuoksi emme saaneet paljon vastauksia. Kaikki vastaajat olivat listanneet yleisimmät kommunikointimenetelmät, joilla toisen osapuolen viestiä yleisimmin tulkataan asiakkaan suuntaan, mutta

tulkkauksen simultaanisuuteen tai konsekutiivisuuteen emme saaneet paljon vastauksia. Työssämme hyödynsimme niitä vastauksia, jotka saimme.

Vastausten perusteella suurin osa puhevammaisten tulkeista kokee, että tulevaan tulkkauksilanteeseen valmistautuminen tulkkausmenetelmää mieltien ei yleisesti ottaen ole mahdollista. Tämä johtuu siitä, että yleensä asiakas ja ympäristö ovat tuttuja ja tulkki tietää entuudestaan kuinka tilanteessa toimitaan. Tulkkauksilanteeseen ei voi valmistautua etukäteen tulkkausmenetelmää mieltien myöskään siksi, että tulkkausmenetelmän valinnan tulee tapahtua aina tilanteessa ja se sovitaan asiakkaan kanssa. Kuitenkin osa tulkeista mielti tulkkausmenetelmää etukäteen silloin, kun keskustelun toinen osapuoli on vieras tai tulkkauksilanne tapahtuu entuudestaan vieraassa ympäristössä. Näissä tilanteissa vastaajat kokivat, että tulkkausmenetelmää on hyvä mieltiä etukäteen, ettei tulkkauksilanteesta tule yllättävä ja että tilanne sujuisi parhaalla mahdollisella tavalla. Tulkkausmenetelmän valinta tehdään aina tulkkauksilanteessa, joka kertoo siitä, että päätös tulkkausmenetelmän valinnasta on tietoista toimintaa. Se on tietoinen valinta, joka tehdään aina tilanteessa eikä etukäteen mieltien.

8 POHDINTA

Tutkimustamme aloittaessa emme olleet täysin varmoja, onko puhevammaisten tulkkauksessa mahdollista löytää simultaani- ja konsekutiivitulkkauksen menetelmän valintaan vaikuttavia tekijöitä. Työmme tulosten perusteella puhevammaisten tulkkaus on hyvin asiakaslähtöistä toimintaa, mutta tekijöitä tulkkausmenetelmän valikoitumiseen oli kuitenkin löydettävissä.

Vastauksissa painottui selkeästi se, että puhevammaisten tulkin täytyy olla muuntautumiskykyinen ja valmis vaihtamaan tulkkausmenetelmää tilanteen mukaan. Vaikka tulkki olisi pohtinut tulkkausmenetelmää etukäteen tai aloittanut tulkkaus-tilanteen tiettyä tulkkausmenetelmää käyttäen, hänen on oltava valmis muuttamaan sitä asiakkaan tai tilanteen niin vaatiessa.

Simultaanitulkkauksen ja konsekutiivitulkkauksen aikana tapahtuvat prosessit ovat erilaisia ja kuten olemme työssämme todenneet, näyttää siltä että puhevammaisten tulkit käyttävät usein molempia tulkkausmenetelmiä tulkkaustilanteissa, eli tekevät ikään kuin kaksinkertaisen työn. Molempien tulkkausmenetelmien käyttö ja vaihto tulkkaustilanteissa vaikuttaa siihen, että tulkki käyttää useita eri prosesseja, mikä saattaa vaikuttaa työn kuormittavuuteen. Tämä on mielenkiintoinen asia pohtiessa esimerkiksi viittomakielen ja puhuttujen kielten tulkkausta, jossa viesti tulkataan yleensä joko simultaani- tai konsekutiivitulkkauksen menetelmää käyttäen, jolloin esimerkiksi simultaanisti jo kertaalleen tulkattua viestiä ei yleensä enää koota konsekutiivisti.

Mielenkiintoista oli huomata, kuinka puhevammaisten tulkkauksessa näyttäisi siltä, että simultaanista tulkkausmenetelmää käytetään myös ikään kuin tulkkauksen laadun varmistamiseen asiakkaalta. Kun viestin sanat kuitataan asiakkaalle samaan aikaan asiakkaan muodostaessa viestiä, asiakkaan on helpompi korjata virheellisesti tulkattu sana heti. Kiinnostavaa oli, että puhevammaisten tulkkauksessa viestin varmistaminen asiakkaalta on suuressa roolissa tulkkauksessa. Puhevammaisten tulkit varmistavat viestin oikeellisuutta asiakkaalta lähes aina, eli

sanat varmistettiin sekä simultaanisti viestin muodostumisen yhteydessä että konsekutiivisesti kootun lauseen jälkeen.

Puhevammaisten tulkkauksessa tapahtuvista prosesseista emme ole löytäneet aiempaa tutkimustietoa. Tulevaisuudessa tähän tulee muutos, kun aihetta aletaan tutkia esimerkiksi opinnäytetöiden muodossa. Puhevammaisten tulkkauksessa on paljon erilaisia aiheita tutkittavaksi. Kuten jo aiemmin totesimme, puhevammaisten tulkit näyttäisivät suurimmaksi osin käyttävän tulkkauksessa kahta tulkkausmenetelmää samanaikaisesti, joten jatkotutkimusta voisi tehdä esimerkiksi puhevammaisten tulkin työn kuormittavuudesta.

Työmme luotettavuutta ja käytettävyyttä voi heikentää kyselymme vastaajamäärän vähyys. Opinnäytetyömme kannalta hyvä asia oli kuitenkin se, että saimme vastauksia jo pidempään kentällä työskennelleiltä tulkeilta, joilla on kattava kokemus puhevammaisten tulkkauksesta ja näkemystä erilaisista tulkkaustilanteista. Heillä on käytännön kokemusta siitä, kuinka tulkin tulee erilaisissa tulkkaustilanteissa toimia ja milloin taas tulkin tulee vaihtaa toimintatapaansa. Työmme luotettavuutta ja käytettävyyttä lisää se, että vastaajat olivat vastanneet kyselymme eri kohtiin samansuuntaisesti niin, että erot simultaani- ja konsekutiivitulkkauksen menetelmän valintaan vaikuttavista tekijöistä olivat selvästi erotettavissa.

Opinnäytetyömme hyödyttää monia alamme eri tahoja. Työtämme voi käyttää hyödyksi puhevammaisten tulkikoulutuksessa, esimerkiksi käsiteltäessä tulkkauksen teoriaa. Lisäksi työmme hyödyttää tulevia puhevammaisten tulkkausta käsitteleviä opinnäytetöitä, sillä aikaisempia tutkimuksia tulkkausmenetelmän valikoitumisesta ei tietääksemme ole tehty. Puhevammaisten tulkkaus on alana suhteellisen uusi, joten uskomme, että opinnäytetyömme sekä muut tulevaisuudessa ilmestyvät tutkimukset kehittävät alaa eteenpäin.

LÄHTEET

- Boman, Heidi 2016. Puhevammaisten tulkki, Kommunikointipalvelut Kuuluville Oy. Turku. Henkilökohtainen tiedonanto 18.3.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2011. Opetussuunnitelma. Viittomakielentulkin koulutusohjelma 2011. Viitattu 3.2.2016.
<http://www.diak.fi/hakijalle/Hakeminen%20koulutukseen/Koulutusohjelmat/viittomakielentulkin%20ko/Documents/Viittomakielentulkin%20koulutusohjelman%20opetussuunnitelma.pdf>
- Finlex 1987. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/380, 3.4.1987. Viitattu 22.1.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>
- Gile, Daniel 2009. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. Viitattu 13.3.2016. Saatavissa <http://www.nelliportaali.fi>, Ebrary-aineisto.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko; Sajavaara, Paula 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Huuhtanen, Kristina 2011a. Mitä kommunikointi on? Teoksessa Kristina Huuhtanen (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Helsinki: Kehitysvammaliitto, 12–25.
- Huuhtanen, Kristina 2011b. Kommunikointi elein ja viittomin. Teoksessa Kristina Huuhtanen (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Helsinki: Kehitysvammaliitto, 27–31.
- Huuhtanen, Kristina 2011c. Esineillä ja graafisilla merkeillä kommunikointi. Teoksessa Kristina Huuhtanen (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Helsinki: Kehitysvammaliitto, 49–57.
- Huuhtanen, Kristina; Ohtonen, Marianna; Roisko, Eija & Ylätupa, Maija 2011. Tekniikka viestimisen apuna. Teoksessa Kristina Huuhtanen (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Helsinki: Kehitysvammaliitto, 85–91.
- Kansaneläkelaitos 2010. Vammaisten tulkkauspalvelut siirtyvät Kelalle. Viitattu 23.1.2016.
<http://www.kela.fi/-/vammaisten-tulkkauspalvelut-siirtyvat-kelalle>

- Kansaneläkelaitos 2015. Vammaisten tulkkauspalvelut. Viitattu 22.1.2016.
<http://www.kela.fi/vammaisten-tulkkauspalvelut>
- Kehitysvammaliitto ry 2015. Opas puhevammaisten tulkkauspalvelusta. Tulkkauspalvelun käyttäminen. Viitattu 22.1.2016.
http://papunet.net/sites/papunet.net/files/materiaalia/Julkaisut/tulkkauspalveluopas_2014_netti.pdf
- Korpilahti, Pirjo 2011. Kielen kehitykselliset häiriöt; viivästynyt ja poikkeava kielenkehitys. Teoksessa Launonen Kaisa & Korpijaakko-Huuhka Anna-Maija (toim.) Kommunikoinnin häiriöt. Syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Palmenia-sarja 12. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 40–55 .
- Korpinen, Liisa & Nasretdin, Fazile 2011. Artikulaatio ja äännevirheet. Teoksessa Launonen Kaisa & Korpijaakko-Huuhka Anna-Maija (toim.) Kommunikoinnin häiriöt. Syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Palmenia-sarja 12. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 60–74.
- Papunet 2015a. Tietoa puhevammaisuudesta. Mitä on puhevammaisuus. Viitattu 22.1.2016.
<http://papunet.net/tietoa/mita-on-puhevammaisuus>
- Papunet 2015b. Tietoa puhevammaisuudesta. Tulkkauspalvelun sisältö on yksilöllinen. Viitattu 23.1.2016.
<http://papunet.net/tietoa/tulkkauspalvelun-sisalto-on-yksilollinen>
- Papunet 2015c. Tietoa puhevammaisuudesta. Kommunikointikansio. Viitattu 12.3.2016.
<http://papunet.net/tietoa/kommunikointikansio>
- Papunet 2015d. Tietoa puhevammaisuudesta. Muu viittomakommunikaatio. Viitattu 12.3.2016.
<http://papunet.net/tietoa/muu-viittomakommunikaatio>
- Papunet 2015e. Tietoa puhevammaisuudesta. Tukiviittomat kommunikoinnissa. Viitattu 14.3.2016.
<http://papunet.net/tietoa/tukiviittomat-kommunikoinnissa>
- Papunet 2015f. Tietoa puhevammaisuudesta. Kommunikointiohjelma. Viitattu 14.3.2016.
<http://papunet.net/tietoa/kommunikointiohjelma>

- Rautakoski, Pirkko & Huuhtanen, Kristina 2011. Tulkkauspalvelun perusteet. Teoksessa Kristina Huuhtanen (toim.) Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Helsinki: Kehitysvammaliitto, 93–97.
- Rissanen, Terhi 2015. Yliopettaja, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Turku. Henkilökohtainen tiedonanto 12.11.
- Roslöf, Raija 2016. Kehittämisryhmävastaava ja tutkijalehtori, Diakonia-ammattikorkeakoulu. Turku. Sähköpostiviesti 1.4. Vastaanottaja Suvi Sallinen. Tuloste tekijän hallussa.
- Räisänen, Kristiina 2007. Puhevammaisten tulkkipalvelun uudet tuulet. Tikonen 2. Tikonen-arkisto. Tikoteekki. Papunet. Viitattu 21.1.2016.
http://papunet.net/tikoteekki/julkaisut/tikonen-tiedote/arkisto/?tx_mini-news_pi1%5BshowUid%5D=20&cHash=3f878c7a2e496968682c74d5285755e4
- Suomen Puhevammaisten Tulkit ry 2016a. Suomen Puhevammaisten tulkit ry. Viitattu 22.1.2016.
<http://www.puhevammaistentulkit.fi/>
- Suomen Puhevammaisten Tulkit ry 2016b. Eettiset säännöt. Puhevammaisten tulkin ammattisäännöstö. Viitattu 22.1.2016.
<http://www.puhevammaistentulkit.fi/eettiset-saannot2/>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015a. Vammaispalvelujen käsikirja. Tulkkauspuhevammaisille. Mitä puhevammaisten tulkkauspalvelu on? Viitattu 23.1.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/kommunikointi/tulkkauspalvelu/tulkkaus-puhevammaisille#muodot>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015b. Vammaispalvelujen käsikirja. Kommunikaatio-opetus ja ohjaus. Kommunikaatio-opetuksen ja –ohjauksen järjestäminen. Viitattu 25.1.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/kommunikointi/kommunikaatio-opetus-ja-ohjaus>
- Von Tetzchner, Stephen & Martinsen, Harald 2000. Johdatus puhetta tukevaan

ja korvaavaan kommunikointiin. 2. painos. Helsinki: Kehitysvamma-
liitto ry.

Tieteen termipankki 2015a. Kieltenvälinen kääntäminen. Viitattu 21.1.2016.

[http://tieteentermi-
pankki.fi/wiki/K%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6stiede:kiel-
tenv%C3%A4linen_k%C3%A4%C3%A4nt%C3%A4minen](http://tieteentermi-
pankki.fi/wiki/K%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6stiede:kiel-
tenv%C3%A4linen_k%C3%A4%C3%A4nt%C3%A4minen)

Tieteen termipankki 2015b. Kielensisäinen kääntäminen. Viitattu 21.1.2016.

[http://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:kielen-
sis%C3%A4inen_k%C3%A4%C3%A4nt%C3%A4minen](http://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:kielen-
sis%C3%A4inen_k%C3%A4%C3%A4nt%C3%A4minen)

Tolvanen, Leena 2011. CP-vamman vaikutus puheeseen, kieleen ja
kommunikaatioon. Teoksessa Launonen Kaisa & Korpijaakko-
Huuha Anna-Maija (toim.) Kommunikoinnin häiriöt. Syitä, ilmene-
mismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Palmenia-sarja 12. Helsinki:
Gaudeamus Helsinki University Press, 96–117.

Tommola, Jorma 2006. Tulkkaus kognitiivisesta näkökulmasta. Teoksessa
Hytönen Niina & Rissanen Terhi (toim.) Käden käänteessä. Helsinki:
Oy Finn Lectura Ab, 128–142.

LIITTEET

LIITE 1: Kysely puhevammaisten tulkeille

Kysely puhevammaisten tulkeille tulkkausmenetelmien valinnasta

Kyselyssä kartoitamme tulkkausmenetelmän valintaa puhevammaisten tulkkauksessa ja niitä tekijöitä jotka menetelmän valintaan vaikuttavat. Kyselyssä on 30 kysymystä ja kyselyn täyttämiseen menee noin 15 minuuttia. Vastaa täysin anonyymisti. Kysymyksistä osa on monivalintakysymyksiä ja osa avoimia. Monivalintakysymyksissä voit valita yhden tai useamman vastausvaihtoehdon. Kysymykset tulevat yksitellen ja voit liikkua kyselyssä eteen ja taakse, kunnes lähetät sen. Vastaathan jokaiseen kohtaan.

Kyselyn alussa on tulkin taustatietoihin liittyviä kysymyksiä, jonka jälkeen kartoitamme tulkkausmenetelmän valintaa osioittain eri kommunikaatiomenetelmien mukaan. Jokaisessa osiossa kartoitamme tulkataanko kommunikaatiomenetelmää samanaikaisesti vai eriaikaisesti ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Kommunikaatiomenetelmiksi olemme valinneet epäselvän puheen, kuvakansiot, viitotun puheen, tukiviittomat sekä tekniset ohjelmistot. Lopussa on avoimia kysymyksiä tulkkauksilanteisiin valmistautumisesta.

Täytähän kyselyn kerralla loppuun.

Kiitos vastauksestasi!

1. Ikä *

- 18 - 24
- 25 - 29
- 30 - 34
- 35 - 39
- 40 - 44
- 45 - 49
- 50 - 54

- 55 - 59
- 60 - 64
- 65 -

2. Millä tutkinnolla olet valmistunut puhevammaisten tulkiksi? *

- Erikoisammattitutkinto
- Ammattikorkeakoulututkinto
- Jokin muu, mikä?

3. Minä vuonna olet valmistunut puhevammaisten tulkiksi? *

20 merkkiä jäljellä

4. Alue jossa toimin tulkkina pääsääntöisesti *

- Etelä- ja Länsi-Suomen kilpailutusalue
- Itä- ja Pohjois-Suomen kilpailutusalue

5. Kuinka monta vuotta olet toiminut puhevammaisten tulkkina? *

Klikkaa se kohta, jossa jälkimmäinen vuosi kertoo kohdaltasi täyttymässä olevan työajan (esim. jos olet ollut 2 v. 11 kk töissä, klikkaa kohta 1 - 3) Jos olet ollut töissä tasavuotia, klikkaa seuraavaksi alkava jakso. (esim. jos olet ollut töissä tasan vuoden, klikkaa kohta 1 - 3)

- 0 - 1
- 1 - 3
- 3 - 6

- 6 - 10
- 10 - enemmän

6. Teetkö puhevammaisten tulkkausta päätyönäsi vai osa-aikaisesti, muun työn ohessa? *

7. Kuinka monta tuntia kuukaudessa keskimäärin teet puhevammaisten tulkkausta? *

20 merkkiä jäljellä

Epäselvä puhe

Kysymyksissä 8 - 10 voit valita yhden tai useamman vastausvaihtoehdon.

8. Tulkkaat epäselvän puheen asiakasta. Mitkä tekijät vaikuttavat siihen että tulkkaat asiakasta sana sanalta, jokaisen sanan jälkeen, etkä odota että asiakas muodostaa ensin koko lauseen jonka tulkkaat vasta sitten? *

Esimerkiksi

- Asiakkaan hiljainen ääni
- Taustamelu
- Epäselvä sana
- Uusi asiakas
- Tulkin täytyy kuitata asiakkaalle ymmärtäneensä sanan

Asiakkaan on helpompi kommunikoida (millainen tilanne/asiakas?)

Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimintatilat tai -tilanteet edellyttävät sitä (millaiset henkilöt/tilat tai tilanteet?)

Mitkä muut tekijät vaikuttavat? Luettele niin monta vaihtoehtoa kuin keksit, vaikka et itse käyttäisikään niitä.

9. Mikäli tulkaat asiakasta sana sanalta, jokaisen sanan jälkeen, kuinka useissa tapauksissa kokoat vielä lopuksi asiakkaan muodostaman lauseen? *

Voit valita yhden tai useamman vastausvaihtoehdon.

Aina

Usein

Joskus

Harvoin

En koskaan

Muuta mainittavaa

10. Kun tulkaat epäselvän puheen asiakasta, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että odotat asiakkaan muodostavan ensin kokonaisen lauseen ja tulkaat sen vasta sitten? *

Esimerkiksi

Häiriötön tila, ei taustamelua

Tuttu asiakas, jonka puheeseen on tottunut

Asiakkaan on helpompi kommunikoida (millainen tilanne/asiakas?)

Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimintatilat tai -tilanteet edellyttävät sitä (mil-
 laiset henkilöt/tilat tai tilanteet?)

Mitkä muut tekijät vaikuttavat? Luettele niin monta vaihtoehtoa kuin keksit.

11. Mitkä ovat yleisimmät menetelmät, joilla tulkkaat keskustelun toisen osapuolen viestiä epäselvän puheen asiakkaalle? JA tulkkaatko näillä menetelmillä toista osapuolta yleisimmin samanaikaisesti vai odotatko että toinen osapuoli on ensin muodostanut kokonaisuuden, jonka tulkkaat asiakkaalle vasta sitten? *

Menetelminä esimerkiksi selkopuhe, sanalistat, viittomat (tai jonkin muu tapa, mikä?).

160 merkkiä jäljellä

Kuvakansiot

Kysymyksissä 12 - 14 voit valita yhden tai useamman vastausvaihtoehdon.

12. Tulkkaat kuvakansiota käyttävää asiakasta. Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että tulkkaat asiakkaan viestin kuva kovalta, samanaikaisesti asiakkaan osoittaessa kuvia? *

Esimerkiksi

Asiakas on hidas kansionkäyttäjä

Asiakas on nopea kansionkäyttäjä

Tulkin täytyy kuitata asiakkaalle ymmärtäneensä sanan/kuvan merkityksen

Asiakkaan on helpompi kommunikoida (millainen tilanne/asiakas?)

Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimintatilat tai -tilanteet edellyttävät sitä (mil-
 laiset henkilöt/tilat tai tilanteet?)

Mitkä muut tekijät vaikuttavat? Luettele niin monta vaihtoehtoa kuin keksit.

13. Mikäli tulkkaat asiakasta kuva kovalta, samanaikaisesti, kuinka useissa tapauksissa kokoat vielä lopuksi asiakkaan muodostaman lauseen? *

Aina

Usein

Joskus

Harvoin

En koskaan

Muuta mainittavaa

14. Kun tulkkaat kansiota käyttävää asiakasta, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että odotat asiakkaan muodostavan ensin kokonaisen lauseen kuva kovalta ja tulkkaat sen vasta sitten? *

Esimerkiksi

Asiakas on hidas kansionkäyttäjä

Asiakas on nopea kansionkäyttäjä

Asiakkaan on helpompi kommunikoida (millainen tilanne/asiakas?)

Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimintatilat tai -tilanteet edellyttävät sitä (mil-
 laiset henkilöt/tilat tai tilanteet?)

Mitkä muut tekijät vaikuttavat? Luettele niin monta vaihtoehtoa kuin keksit.

15. Mitkä ovat yleisimmät menetelmät, joilla tulkaat keskustelun toisen osapuolen viestiä kuvakansiota käyttävälle asiakkaalle? JA tulkaatko näillä menetelmillä toista osapuolta yleisimmin samanaikaisesti vai odotatko että toinen osapuoli on ensin muodostanut kokonaisuuden, jonka tulkaat asiakkaalle vasta sitten? *

Menetelminä esimerkiksi selkopuhe, sanalistat, viittomat (tai jonkin muu tapa, mikä?).

160 merkkiä jäljellä

Viitottu puhe

Kysymyksissä 16 - 18 voit valita yhden tai useamman vastausvaihtoehdon.

16. Tulkaat viitottua puhetta käyttävää asiakasta. Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että tulkaat asiakkaan viestin viittoma viittomalta, samanaikaisesti, odottamatta että asiakas viittoo ensin koko lauseen? *

En tee viitotun puheen tulkkauksia

Esimerkiksi

Asiakas ei käytä puhetta

Asiakkaalla on epäselvät viittomat

Asiakkaan on helpompi kommunikoida (millainen tilanne/asiakas?)

Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimintatilat tai -tilanteet edellyttävät sitä (millaiset henkilöt/tilat tai tilanteet?)

Mitkä muut tekijät vaikuttavat? Luettele niin monta vaihtoehtoa kuin keksit.

17. Mikäli tulkaat asiakasta viittoma viittomalta, samanaikaisesti, kuinka useissa tapauksissa kokoat vielä lopuksi asiakkaan muodostaman lauseen? *

Aina

Usein

Joskus

Harvoin

En koskaan

Muuta mainittavaa

18. Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että odotat viitottua puhetta käyttävän asiakkaan ensin viittovan viestin ja tulkaat sen vasta sitten? *

Esimerkiksi

Asiakas käyttää myös ääntä tai sanoja

Asiakkaan on helpompi kommunikoida (millainen tilanne/asiakas?)

Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimintatilat tai -tilanteet edellyttävät sitä (millaiset henkilöt/tilat tai tilanteet?)

Mitkä muut tekijät vaikuttavat? Luettele niin monta vaihtoehtoa kuin keksit.

19. Mitkä ovat yleisimmät menetelmät, joilla tulkkaat keskustelun toisen osapuolen viestiä viitottua puhetta käyttävälle asiakkaalle? JA tulkkaatko näillä menetelmillä toista osapuolta yleisimmin samanaikaisesti vai odotatko että toinen osapuoli on ensin muodostanut kokonaisuuden, jonka tulkkaat asiakkaalle vasta sitten? *

Menetelminä esimerkiksi selkopuhe, sanalistat, viittomat (tai jonkin muu tapa, mikä?).

160 merkkiä jäljellä

Tukiviittomat

Kysymyksissä 20 - 22 voit valita yhden tai useamman vastausvaihtoehdon.

20. Tulkkaat tukiviittomia käyttävää asiakasta. Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että tulkkaat asiakkaan viestin heti jokaisen sanan tai viittoman jälkeen? *

Esimerkiksi

- Asiakas muodostaa viittomat nopeasti
- Asiakas muodostaa viittomat hitaasti
- Asiakas ääntää sanat selvästi
- Asiakas ääntää sanat epäselvästi
- Tulkin täytyy kuitata asiakkaalle ymmärtäneensä sanan/viittoman
- Asiakkaan on helpompi kommunikoida (millainen tilanne/asiakas?)

Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimintatilat tai -tilanteet edellyttävät sitä (mil-

- laiset henkilöt/tilat tai tilanteet?)

- Mitkä muut tekijät vaikuttavat? Luettele niin monta vaihtoehtoa kuin keksit.

21. Mikäli tulkaat asiakasta heti jokaisen sanan/viittoman jälkeen, kuinka useissa tapauksissa kokoat vielä lopuksi asiakkaan muodostaman lauseen? *

- Aina
- Usein
- Joskus
- Harvoin
- En koskaan
- Muuta mainittavaa

22. Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että odotat tukiviittomia käyttävän asiakkaan ensin muodostavan kokonaisen lauseen ja tulkaat sen vasta sitten? *

Esimerkiksi

- Asiakas muodostaa viittomat nopeasti
- Asiakas muodostaa viittomat hitaasti
- Asiakas ääntää sanat selvästi
- Asiakas ääntää sanat epäselvästi
- Asiakkaan on helpompi kommunikoida (millainen tilanne/asiakas?)

Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimintatilat tai -tilanteet edellyttävät sitä (mil-

- laiset henkilöt/tilat tai tilanteet?)

- Mitkä muut tekijät vaikuttavat? Luettele niin monta vaihtoehtoa kuin keksit.

23. Mitkä ovat yleisimmät menetelmät, joilla tulkaat keskustelun toisen osapuolen viestiä tukiviittomia käyttävälle asiakkaalle? JA tulkaatko näillä menetelmillä toista

osapuolta yleisimmin samanaikaisesti vai odotatko että toinen osapuoli on ensin muodostanut kokonaisuuden, jonka tulkkaat asiakkaalle vasta sitten? *

Menetelminä esimerkiksi selkopuhe, sanalistat, viittomat (tai jonkin muu tapa, mikä?).

160 merkkiä jäljellä

Tekniset ohjelmistot (esimerkiksi Grid2)

Kysymyksissä 24 - 25 voit valita yhden tai useamman vastausvaihtoehdon.

24. Tulkkaat jotain teknistä puheohjelmaa käyttävää asiakasta. Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että tulkkaat asiakasta sana sanalta, samanaikaisesti asiakkaan muodostaessa viestiä puheohjelman avulla? *

Esimerkiksi:

- Asiakas on nopea puheohjelman käyttäjä
- Asiakas on hidas puheohjelman käyttäjä
- Tulkin täytyy kuitata että asiakkaan kuvan/symbolin/sanan valinta on oikea
- Asiakkaan on helpompi kommunikoida (millainen tilanne/asiakas?)

Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimintatilat tai -tilanteet edellyttävät sitä (mil-

- laiset henkilöt/tilat tai tilanteet?)

- Mitkä muut tekijät vaikuttavat? Luettele niin monta vaihtoehtoa kuin keksit.

25. Mikäli tulkkaat asiakasta sana sanalta, samanaikaisesti asiakkaan muodostaessa viestiä puheohjelman avulla, kuinka useissa tapauksissa kokoat vielä lopuksi asiakkaan muodostaman lauseen? *

- Aina
- Usein
- Joskus
- Harvoin
- En koskaan
- Muuta mainittavaa
- _____

26. Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että odotat kunnes jotain puheohjelmaa käyttävä asiakas on ohjelman avulla muodostanut kokonaisen lauseen ja tulkkat sen vasta sitten? *

Esimerkiksi

- Asiakas on nopea puheohjelman käyttäjä
- Asiakas on hidas puheohjelman käyttäjä
- Asiakkaan on helpompi kommunikoida (millainen tilanne/asiakas?)
- _____

Viestiä vastaanottavat henkilöt tai toimintatilat tai -tilanteet edellyttävät sitä (mil-

- laiset henkilöt/tilat tai tilanteet?)
- _____

- Mitkä muut tekijät vaikuttavat? Luettele niin monta vaihtoehtoa kuin keksit.
- _____

27. Mitkä ovat yleisimmät menetelmät, joilla tulkkat keskustelun toisen osapuolen viestiä jotain teknistä puheohjelmaa käyttävälle asiakkaalle? JA tulkkatko näillä menetelmillä toista osapuolta yleisimmin samanaikaisesti vai odotatko että toinen osapuoli on ensin muodostanut kokonaisuuden, jonka tulkkat asiakkaalle vasta sitten?

*

Menetelminä esimerkiksi selkopuhe, sanalistat, viittomat (tai jonkin muu tapa, mikä?).

160 merkkiä jäljellä

28. Onko tulevan aiheen selvittäminen asiakkaan kanssa ennen esimerkiksi asioimistilannetta mielestäsi tulkkausta? Miksi? Jos ajattelet, ettei se ole tulkkausta, luonnehdi, mitä se mielestäsi on. *

160 merkkiä jäljellä

29. Valmistaudutko koskaan tulevaan tulkkaukseen miettien etukäteen tulkkavaasi asiakasta joko samanaikaisesti hänen muodostaessaan viestiä tai odottaen, että asiakas on ensin muodostanut kokonaisuuden? Mitkä tekijät päätökseesi vaikuttavat? *

160 merkkiä jäljellä

30. Valmistaudutko koskaan tulevaan tulkkaukseen miettien etukäteen tulkkavaasi keskustelun toista osapuolta asiakkaalle joko samanaikaisesti hänen muodostaessa viestiä tai odottaen, että toinen osapuoli on ensin muodostanut kokonaisuuden? Mitkä tekijät päätökseesi vaikuttavat? *

160 merkkiä jäljellä

LIITE 2: Puhevammaisten tulkin ammattisäännöstö

Puhevammaisten tulkin ammattisäännöstö perustuu asioimistulkin ammattisäännöstöön, jonka seuraavat liitot ovat hyväksyneet 30.5.2013: Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ry, Käännösalan asiantuntijat KAJ ry, Suomen Puhevammaisten Tulkit ry, Suomen Viittomakielen Tulkit ry, Suomen kirjoitustulkit ry, Helsingin seudun asioimistulkikeskus, Keski-Suomen tulkikeskus, Kuuloliitto ry ja Kuurojen Liitto ry.

Asioimistulkkaus on viranomaisen, yhteiskunnan virallisen instituution tai jonkin muun tahon ja yksilön tai pienehkön ryhmän välisen dialogin tulkkausta. Tässä säännöstössä tulkilla tarkoitetaan koulutettua ja/tai kokenutta ammattilaista ja tulkkauksen asiantuntijaa, joka on tulkkaustilanteessa täysin puolueeton ja riippumaton. Ammattisäännöstö sitoo, ellei laista tai asetuksista yksittäistapauksissa toisin johdu, sen laadintaan osallistuneiden, tulkkeja edustavien liittojen jäseniä: puhuttujen ja viitottujen kielten tulkkeja, kirjoitustulkkeja sekä puhetta tukevien ja korvaavien menetelmien tulkkeja.

Puhevammaisten tulkin eettiset ohjeet

1. Tulkilla on salassapitovelvollisuus.
2. Tulkki ei käytä väärin mitään tulkkauksen yhteydessä tietoonsa tullutta.
3. Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hän on esteellinen.
4. Tulkki ei ota vastaan toimeksiantoa, johon hänellä ei ole riittävää pätevyyttä.
5. Tulkki valmistautuu tehtävänsä huolellisesti ja ajoissa.
6. Tulkki tulkaa kattavasti, ei jätä mitään pois eikä lisää mitään asiaankuulumatonta.
7. Tulkki on puolueeton vietinvälittäjä eikä anna tunteidensa, asenteidensa ja mielipiteidensä vaikuttaa työhönsä.
8. Tulkki ei toimi tulkattavien avustajana tai asiamiehenä eikä toimeksiantonsa aikana ole velvollinen hoitamaan muita kuin tulkkaustehtäviä.
9. Tulkki käyttäytyy tilanteen ja toimeksiannon vaatimalla tavalla.

10. Tulkki ilmoittaa seikoista, jotka vaikeuttavat oleellisesti tulkkauksen tilanteessa.
11. Tulkki ei toimi ammattikuntaansa haittaavalla tavalla.
12. Tulkki kehittää jatkuvasti ammattitaitoaan.

LIITE 3: Kyselyn saatekirje

Hei!

Olemme kaksi neljännen vuoden kielensisäisen tulkkauksen opiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä puhevammaisten tulkkien tulkkausmenetelmien valinnasta erilaisissa tulkkaustilanteissa ja tutkimme, mitkä tekijät menetelmien valintaan vaikuttavat. Selvitämme myös, millä tavalla puhevammaisten tulkit suunnittelevat tulkkausta etukäteen miettien tulkkausmenetelmiä. Selvitämme myös, miten tietoista menetelmien valinta on. Työmme tavoitteena on saada kerättyä olemassa oleva informaatio kirjalliseen muotoon. Toivomme, että työmme tulokset voisivat hyödyttää kaikkia puhevammaisten tulkkeja ja mahdollisesti tulkkipöytäkirjoitustakin.

Opinnäytetyössämme tutkimme, missä tilanteissa tulkkausmenetelmänä käytetään simultaanitulkkausta ja milloin taas konsekutiivitulkkausta. Simultaanitulkkauksella tarkoitetaan tilannetta, jossa tulkattava henkilö tulkataan samanaikaisesti hänen muodostaessa viestiä. Konsekutiivitulkkauksella puolestaan tarkoitetaan tilannetta, jossa tulkattava henkilö muodostaa ensin kokonaisen viestin, jonka tulkki tulkaa vasta sitten. Olemme laatineet kyselyn, jonka avulla kartoitamme tulkkausmenetelmien valintaa ja niitä tekijöitä, jotka valintaan vaikuttavat.

Toivottavasti sinulla on hetki aikaa vastata kyselyymme. Kysely on automaattinen Webropol-kysely, joka etenee kysymys kysymykseltä. Voit palata edelliseen kohtaan halutessasi. Kyselyn täyttämiseen menee noin 15 minuuttia ja voit vastata täysin anonymisti. Vastaathan 6.3.2016 mennessä. Täytähän kyselyn kerralla loppuun. Vastauksestasi saadaan arvokasta ja monipuolista tietoa tulkkausmenetelmien valinnasta ja siten voidaan kehittää puhevammaisten tulkkauksen koulutusta rinnakkain muiden kielten koulutusten kanssa.

Kysely löytyy seuraavasta linkistä:

<https://www.webropolsurveys.com/S/59FA7884B0AB0D5A.par>

Ystävällisin terveisin,

Inga-Katariina Lampinen ja Suvi Sallinen
Diakonia-ammattikorkeakoulu